

KULTÚRA

ROČNÍK IX. – č. 15

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

4. OKTÓBRA 2006

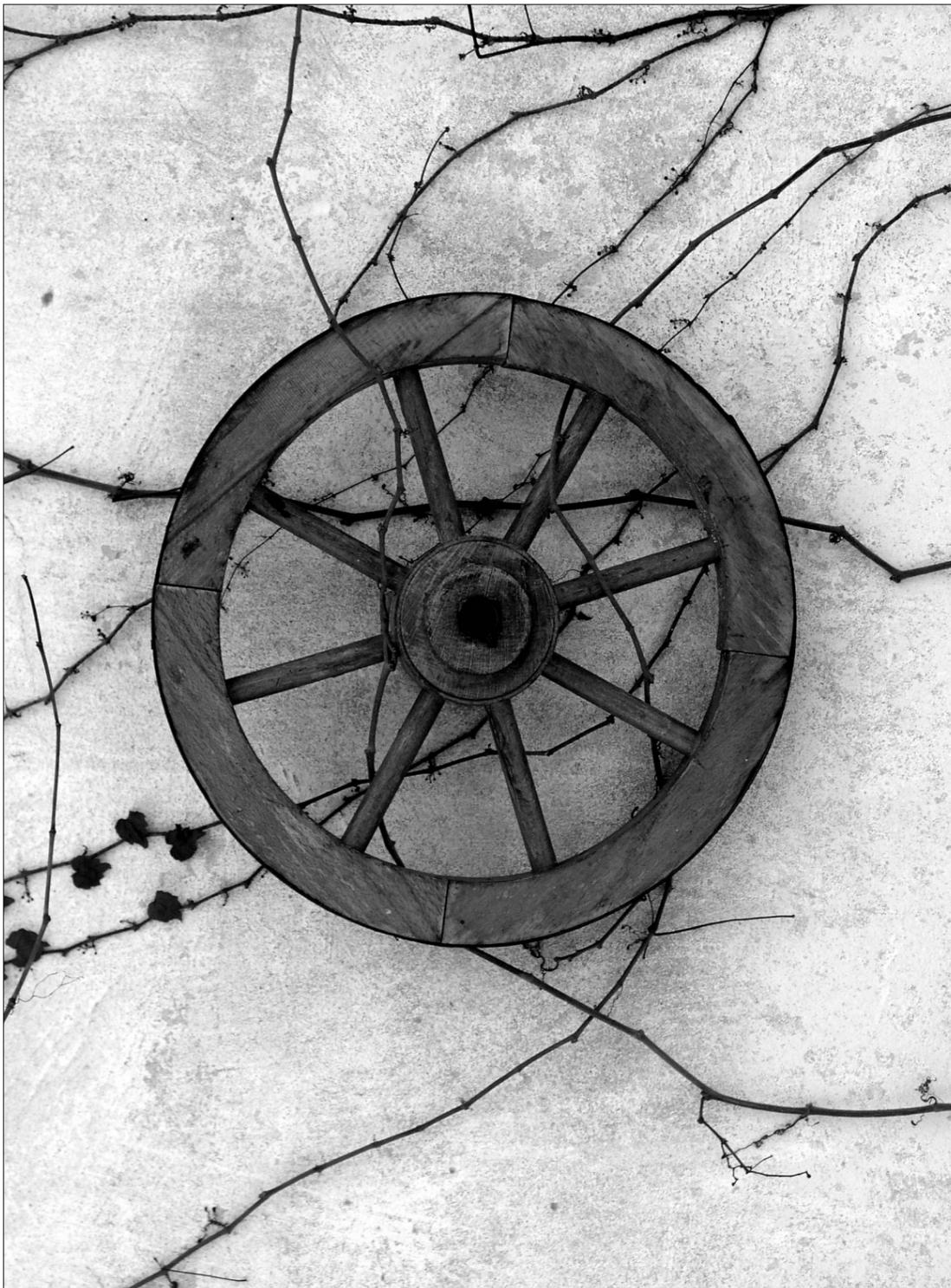
Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 05 Bratislava, Tel./fax: 654 12 388 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 29 Sk

Vazalská renta je vždy „bezpracná renta“ a jej historické formy vždy vyplývali z ekonomických nadpráv príjemcov renty. V stredoveku sa vyvinul celý feudálny systém vazalských záväzkov (poddaných voči ich vrchnosti). Mali naturálnu, alebo peňažnú, alebo zmiešanú podobu. V procesoch sociálnej emancipácie sa podarilo mnohé z vazalských rent odstrániť alebo transformovať do subtilnej, často ťažko priehladnej štruktúry daní, poplatkov, odvodov a záväzkov. Vazalskej rente však ostalo vlastná jej schopnosť odčerpávať zdroje, ktoré si nárokuje hegemoni za svoje dominantné postavenie. Majú svoje „právne zdôvodnenie“ (legitimitu odvodenú od platného práva a od silového či ekonomického superpostavenia).

To sú tzv. legitimizované renty. Ale vždy boli a asi aj vždy budú ilegálne renty. Slovensko, ktoré už v ranom stredoveku (medzi 9. a 10. storočím) stratilo svoju suverenitu, sa ocitlo v pozícii subprovinčného vazala a aj ako celok aj ako spoločenstvo subvazalov bolo trvalým odvádzateľom (platiteľom) vazalskej renty.

S ohľadom na veľké rezíduá feudalizmu niesla vazalská renta na Slovensku trvalú kombináciu vecných, robotujúcich a peňažných záväzkov. Robotujúce záväzky poddaných (práce na „panskom“ a „cirkevnom“) zanikli v 19. storočí. V uvedenom 19. storočí postupne zanikali síce stredoveké formy vazalskej renty, ale prichádzali aj nové podoby vazalskej renty, vrátane ilegálnych vymáhaných dávok vtedajšiemu zločinnému podsvetiu (čosi ako dnešné „výpalné“ platené regionálnym a lokálnym mafiám). Osobitnou a bolestivou formou „vecnej renty“ v 19. storočí bola tzv. renta krvi, ktorá mala podobu buď celoplošných odnárodňovacích školských zariadení, alebo odvádzanie sirôt z Hornej zeme do „poručníckych rodín“ na Dolnú zem. Osobitne ošklivú podobu tzv. krčmárskej renty mala podpora pijanských sklonov v sediackom prostredí poskytovaním „páleničného trúnku“ na „bôrg“ (vrátane „intabulácie majetku“ zadlžených pijanov). Zotrývajúcou vazalskou rentou bola aj vecná úplata za administratívne služby notárom a slúžnym a ich pomocníkom („košíky“ masla, hydiny, vajec a pod).

Veľkou, oficiálne organizovanou „historickou rentou“ Hornej zeme (Slovenska) bola organizovaná mamutia akcia „osláv milénia dobytia vlasti“ na prelome 19. a 20. storočia, kedy boli oficiálne organizované „lúpenia“ archivárií, starozitností, umeleckých historických artefaktov a iných pamätihodností, ktoré boli pôvodne „zapožičané“ ako exponáty pre peštian-

Snímka: Teodor Križka

Vazalská renta

AUGUSTÍN MARIÁN HÚSKA

sku výstavu a nikdy sa nevrátili na pôvodné miesta na „Hornej zemi“.

Osobitne zavrnutia hodnou formou ilegálneho inkasovania „sprostredkovacej renty“ od vysťahovalcov boli zločinecké gangy „priekupníkov“ („agentov“) z tzv. getového prostredia v Haliči, v Sliezku s „afiláciami“ v prístavoch Hamburg a Brémy, ktoré okrádali biedne slovenské vysťahovalecké rodiny o peniaze, „šifkarty“ a drobný majetok (a dokonca niektorých nešťastníkov pripravili o život). Pripomína to dnešné gangy „obchodníkov s bielym mäsom“. O týchto odpudzujúcich „vysťahovaleckých rentách“ vieme preto, lebo na začiatku 20. storočia boli tieto „prevádzacie gangy“ v Nemecku policajne roz-

kryté, súdené i odsúdené. Ale išlo len o vrchnú vrstvu „prevádzacko-vysťahovaleckej renty“.

Začiatkom 1. svetovej vojny štátne orgány psychologicky vynucovali „úpisý vlasteneckých pôžičiek“, ktoré boli osobitnou formou rekviráčnej renty. Kontribučný charakter štátnej rekviráčnej renty nadobúdali drakonické zásahy brannej moci rozpadajúceho sa Rakúsko-Uhorska vo forme rekvirácie majetku, dobytku, obilia, kovových predmetov, vrátane kostolných zvonov. Prvá ČSR bohužiaľ nadviazala na praktiky vymáhania diferenciálnych rent tým, že minister financií Rašín vo vedomí, že Česko stratilo odbytové možnosti v rakúskych zemiach a v Maďarsku, sústredil sa na protiexportné opatrenia vytvorením „tvrdých a drahých peňazí“, takže české firmy sa mohli pokúsiť kompenzovať stratu odbytu na Slovensku.

(Pokračovanie na 2. strane)

V piatok 22. septembra sme si v Košiciach pripomenuli 60. výročie založenia Verbumu, časopisu pre kresťanskú kultúru. Aj unavený celotýždennou námahou musel som si utrhnúť čas a sily, aby som bol prítomný aspoň okamihu odhalenia pamätnej tabule zakladateľom tohto jedinečného periodika, lebo bez generácie, ktorá Verbum v druhej polovici štyridsiatych rokov tvorila, by som pravdepodobne sotva písal hoci i tento text.

Verbum bol vari vrcholom intelektuálneho a duchovného vzopätia slovenského katolicizmu XX. storočia. Isteže, nemôžeme ho vnímať vytrhnuté z celkového kontextu. Na tento vrchol sa stúpalo krok za krokom po skalách ako Körperova svätovojtešská Kultúra, resp. jej najlepšie ročníky, ktorá vznikla roku 1926 a zanikla roku 1944. Jej vrcholné obdobie osobne spájam

Verbum

TEODOR KRIŽKA

s rokmi, keď Kultúru redigoval Ladislav Hanus, žiak skvelého kresťanského filozofa Guardiniho, mysliteľ európskeho formátu, ktorý však na škodu nás samých nenašiel úplné porozumenie u vydavateľa a redakciu musel predčasne opustiť. Vďaka Bohu, neopustil svoje princípy, a tak založil časopis Obroda, ktorého duch udal celkový tón pozdejšieho Verbumu.

Keď som ako vysokoškolák pred takmer tridsiatimi rokmi dostal od jezuitu Michala Fedora zviazané ročníky mesačníka Verbum, hltavo som čítal stranu za stranou, fascinovaný nonkonformnosťou, ale najmä nedvojzmyselnosťou a odvahou myslenia väčšiny jeho autorov. Cez Verbum som uvidel kontúry živého chrámu, postaveného na osobnej statočnosti vtedajšej slovenskej katolíckej inteligencie, resp. jej najlepších predstaviteľov. Kým vo svojej dobe vzbudzovali azda i kritické ohlasy, z môjho pohľadu, z odstupu viac ako polstoročia, práve títo ľudia, sila a statočnosť ich výpovede udelili kinetickú energiu katolíckej kultúre, ktorej zvyšky pretrvali aj desaťročia komunistického útlaku a mohli byť úrodným semenom pre súčasnosť.

Redaktor vtedajšieho Verbumu nežili v nijakom uzavretom svete klubovo rozvíjajúceho sa myslenia, ale konfrontovali sa s hlavnými európskymi prúdmi. Nebáli sa suverénne vyrovnávať napr. s existencializmom, poctivo a slobodne skúmali mnohé javy mimo i vnútri kresťanstva, vyhýbajúc sa apriorným stanoviskám. Práve schopnosť kresťanstva nevnímať ako zámenku na pocit exkluzivity vlastných stanovísk, ale ako prítomnosť koordinátov v rozsiahlom oceáne ľudských kultúrnych aktivít a neraz bezvýhodiskových experimentov, práve ona charakterová ľudská i odborná čestnosť dodnes robia z väčšiny publikovaných článkov, básní, recenzií to najlepšie, čo sa u nás publikovalo.

(Pokračovanie na 3. strane)

www.kultura-fb.sk

8 1588001137490

Výsledky volieb do NR SR zo 17. júna 2006 priniesli viac alebo menej očakávanú zmenu politickej orientácie Slovenskej republiky. Zahraničím podporovaný a do neba vychvaľovaný neoliberálny kurz Dzurindovej koalície, radikálne reformy na úkor sociálne slabých vrstiev a rozpredávanie národných monopolov nenašiel u slovenských voličov takú podporu, aby sa zabezpečilo jeho pokračovanie. Všeobecne sa dá konštatovať, že povestná „vôľa ľudu“ vo voľbách smerovala jednak proti pokračovaniu radikálnych reforiem, ktoré najviac osuhu prinášali ziskuchtivému zahraničnému kapitálu

Veľkým volebným sklamaním a povolebným fiaskom prešlo Kresťanskodemokratické hnutie. Fakt, že v susednom Česku, v jednom z najateistickejších štátov, dosiahli českí kresťanskí demokrati len o jedno percento menej ako na Slovensku, ktoré je naopak jeden z najkatolíckejších štátov, je hoden hlbšej analýzy. Príčinu volebného neúspechu treba hľadať najmä v účasti tejto strany vo vládnej koalícii predchádzajúcich takmer osem rokov, keď sa spolupodieľala na presadzovaní radikálnych reforiem postrádajúcich aj tie najelementárnejšie prvky sociálneho štátu a solidarity. Kresťanská strana – a to akákoľvek, ktorá sa stavia

slovenský politik zaslúži. Napokon stranu, ktorú sám pred šiestimi rokmi zakladal, doviedol po vytrvalom opozičnom boji do vytúženého cieľa. Fico je pre slovenského občana, unaveného aroganciou a demagógiou bývalej vládnej špičky, jej nekonečnými sľubmi o nastávajúcom „slovenskom raji“, zaiste pozitívnym prekvapením. Presahuje ich nielen svojim uváženým postojom, ale hlavne vzácnou vlastnosťou politickej slušnosti, ktorá na slovenskej politickej scéne už dlho abscentuje. Pritom treba uznať, že Fico vyhral voľby bez podpory, ba naopak, za silnej opozície médií, ktoré donekonečna zavádzajú verejnosť

Čo sa týka konkrétnych programových bodov, SMER presadzuje zastavenie privatizácie, v niektorých prípadoch reprivatizáciu ako aj zastavenie úpadku životnej úrovne. Múdrym a uváženým krokom nového premiéra bola jeho návšteva u kardinála Jána Chryzostoma Korca a predsedu Konferencie biskupov Slovenska Františka Tondru, kde vyzval katolícku cirkev na spoluprácu v sociálnej oblasti a vyzdvihol jej úlohu v zabezpečovaní sociálneho blaha. Takisto jeho posledné vyhlásenie o neaktuálnosti otvárania otázky registrovaných partnerstiev a odluky cirkvi od štátu svedčí o jeho ústretovosti voči cirkvám.

dom a bývalým ministrom financií Miklošom a s pomocou mimovládnych organizácií pred voľbami 1998 tak úporne bojovala, je len tieňom niekdajšieho predsedu vlády.

Slovensko má teda novú vládu, ktorá do istej miery zaručuje, že národné princípy, vlastné Slovákom, budú viac rešpektované, než to bolo počas dvoch Dzurindových vlád, ktoré z dnešného pohľadu napriek pomerne dobrému výsledku volieb patria minulosti.

Kritika predstaviteľov EÚ voči novej slovenskej vláde, podobne voči pravicovej koalícii v Poľsku, kde sa diskutuje zavedenie trestu smrti a odsudzujú sa homosexuálne partnerstvá ako nezlučiteľné s kresťanskou morálkou, označenie Srbov za hlavných vinníkov Kosovskej tragédie vysokým predstaviteľom OSN Martti Ahtisarim, navodzuje dojem, že demokratický Západ za cenu ochrany tzv. liberálnych hodnôt popudzuje slovenské národy proti sebe. V takom prípade sa spolupráca medzi liberálnejším Západom a Strednou Európou, v ktorej sa napriek všetkému ešte stále zachovávajú kresťanské hodnoty, národná hrdosť a v menšej miere aj myšlienka slovenskej vzájomnosti sa ukazuje byť náročným procesom.

Tento príspevok zaznel na VI. Medzinárodnej vedeckej konferencii: „Vztahy Ruskej federácie so štátmi východnej Európy po rozšírení EÚ“, organizovanej Ruskou akadémiou vied a Fomond historickej perspektívy v Moskve 8.-9. septembra 2006.

BEÁTA BLEHOVÁ

Slovensko po voľbách 2006

lu, proti presadzovaniu absurdnej reformy zdravotníctva, ktorá na čele s „osvieteným“ neoliberálnym ministrom zdravotníctva Rudolfom Zajacom proklamovala premenu zdravotných zariadení, nemocníc a polikliník na akciové spoločnosti, uplatniac tak princíp trhového hospodárstva a zisku vo sfére zdravotníctva.

Hlasy voličov však smerovali aj proti ďalšej účasti Strany maďarskej koalície vo vláde, keď najstarší politický subjekt Slovenska – Slovenská národná strana – svojimi 11 percentami po štvorročnej absencii znovu obsadila v slovenskom parlamente 20 poslaneckých miest. Slovenská národná strana, ktorej história siaha do roku 1871, svojím výrazným národným programom kultúrnej obnovy Slovenska, vzdelávacou ofenzívou, ochranou slovenského jazyka, zriadením Vysokkej rady slovenského jazyka ako poradného vládneho orgánu v otázkach spisovnej slovenčiny, zamedzením postupného rozpredaja zásob armádnych zbraní a zefektívnením armády zriadením domobrany dokázala osloviť hlavne tú časť proslavensky zmýšľajúceho obyvateľstva, frustrovanej neustálym presadzovaním požiadaviek SMK. Treba poznamenať, že SMK, táto na etnickom princípe fungujúca strana v predchádzajúcom volebnom období spravovala rezorty poľnohospodárstva a životného prostredia. Jej povolebné rošády, keď za každú cenu opäť chcela dostať ministerské kreslá, a to aj za cenu vládnej spolupráce s jej bývalým úhlavným nepriateľom Vladimírom Mečiarom, svedčia o výraznej dávke politického oportunitizmu v jej radoch.

chrbtom k týmto myšlienkam, tak prekrásne formulovaným Levom XIII. v sociálnej náuke katolíckej cirvi, nemá opodstatnenie. Nastala teda situácia, keď mnohí úprimní slovenskí katolíci volili radšej socialistický SMER Róberta Fica. Napokon to priznal aj samotný zakladateľ strany Ján Čarnogurský, významný predstaviteľ katolíckeho disentu a v rokoch 1991-1992 slovenský premiér, keď konštatoval, že myšlienku solidarity si Kresťanskodemokratické hnutie nemalo nechať ukradnúť sociálnymi demokratmi.

Druhým faktorom volebného fiaska KDH je jej ignorácia národnej myšlienky. Známe sú promaďarské postoje niektorých jej predstaviteľov, ktorí ochotne preberajú ceny a vyznamenania pomenované po významných maďarských osobnostiach, podporujú ambície na zriadenie maďarskej univerzity na území Slovenska, čím si vyslúžili nevôľu mnohých Slovákov.

Povolebné lavírovanie kresťanských demokratov, počas ktorého časť predsedníctva na čele s jej predsedom Hrušovským, ale aj veľká väčšina členskej základne boli za účasť v črtajúcej sa tzv. národnej koalícii na čele s Ficovým SMERom, v čom jej bránili postoje bývalého ministra vnútra a ministra spravodlivosti.

Vítazom volieb s 29 percentami sa stal ľavicovo orientovaný SMER, ktorý je akousi zmesou rôznych názorových skupín od ľavicového kozmopolitizmu, feminizmu cez klasických liberálov a národné zmýšľajúcich a sociálne citiacich politikov. Samotný Róbert Fico, mladý štyridsaťročný právnik si svoj tvrdo vybojovaný výsledok akiste viac než ktorýkoľvek

tvrdeniami o neschopnosti Smeru vládnuť a vykresľujú Fica ako „lacného populistu“, ktorý len sľubuje. O novej vládnej koalícii Ficovho Smeru, národnárov a Mečiarovej HZDS sa píše ako o druhej najhoršej vláde v dejinách Slovenskej republiky. Tá prvá, treba poznamenať, bola Mečiarova vládna koalícia so SNS a ľavicovým Združením robotníkov z rokov 1994-1998.

Zdá sa, že história sa opakuje, keď na Slovensko pravidelne chodili z Bruselu rôzne demarše karhajúce Mečiarovu vládu, ktorý sa vo svojom programe snažil čiastočne zohľadniť národné záujmy. Slovensku medzinárodná izolácia, ako to bolo v období 1994-1998, však nehrozí. Môže sa však stať, že pod neustálym tlakom SMK a v jej intenciách lobujúcich skupín ako aj za pomoci niektorých západných politikov povolebná vládna koalícia nevydrží do konca riadnej legislatívnej periódy. Poslanec amerického kongresu Tom Lantos sa vyjadril, že zaradenie Slovenskej národnej strany do koalície bolo zo strany Fica „zbytočné a výnimočne neuvážené“. Lantos chce požiadať americký Kongres, aby odsúdil účasť SNS v koalícii, keďže strana si „nezaslúži novú a demokratickú Európu“, americký kongresman kritizoval účasť SNS v novej vládnej koalícii, in: SME (Bratislava) 8.7.2006, s. 2.) hoci bola zvolená v riadnych demokratických voľbách. Niekoľko dní po jeho vystúpení (13. 7.) navštívil prezidenta Slovenskej republiky Ivana Gašparoviča americký veľvyslanec na Slovensku, aby ho informoval, že vláda USA bude preverovať dodržiavanie ľudských práv na Slovensku.

Vazalská renta

(Dokončenie z 1. strany)

Štátom organizovaná vazalská renta Slovenska spočívala aj v tom, že sa (v rokoch 1919-1921) organizovala demontáž slovenského priemyslu (ako zastaraného), že sa zaviedla dvojité tarify na železničiaroch (viacnásobne dražšia na Slovensku ako v Čechách), že sa vytvorili lukratívne pracovné miesta pre českú administratívu na Slovensku (vrátane „priplátok“ za prácu v „sťažných slovenských podmienkach“). Treba si uvedomiť, že priemysel na Slovensku tvoril 65% priemyslu Uhorska a ťažobný i železiarsky priemysel na Slovensku tvoril až 86% kapacity veľkého Uhorska. Pražské štátne orgány dopad svetovej hospodárskej krízy v rokoch 1929-1933 regulovali tak, aby bol miernejší na českej zemi než na Slovensku.

Až Hitlerovská hrozba po roku 1933 nútila pražskú vládu zmieriť sa s tým, že systém vazalskej renty na Slovensku. V rokoch 1939-1945 vnútilo Nemecko rentu výmenného kurzu nadhodnotením nemeckej marky voči slovenskej korune 1 : 10 a vzájomný obchod „zúčtovalo“ cez tzv. clearingový dlh. V roku 1944 Nemecko dalo do obehu tzv. II. emisiu slovenskej koruny, a tak rentou falošných peňazí „financovalo“ okupáciu. Tak Slovensko stratilo vyše 20 mld. korún.

Od roku 1945 pražská vláda inkasovala rozsiahlu rentu výmenného kurzu tým, že stanovila výmenný kurz medzi slovenskou a protektorátnou korunou 1 : 1, hoci mala byť aspoň 10 ráz lepšie ocenená slovenská mena. Mladý slovenský docent a doktor vied Slavomír Kočtúch na vedeckej konferencii v r. 1963 na základe vedeckej analýzy dokázal, že tzv. „plánovité dobiehanie Slovenska“ je pustý podvod. Na základe porovnania kriviek rýchlosti rastu a zrýchlenia rastu (prvej derivácie rastu) dokázal, že sa prekonávanie zaostávania Slovenska za Českom v rokoch 1945 až 1963 plá-

novalo tak, že zrýchlenie rastu Českých krajín bolo rýchlejšie a neumožnilo vyrovnanie. Prezident Novotný zúril, ale pravda o „dobiehacej rente“ bola už na svete.

Takisto tzv. precenenia veľkoobchodných cien v rokoch 1990-1992 a odvedenie „aktívneho rozdielu“ do pražského centra ČSSR bolo obrazom „rekviračnej renty“. „Spoločná reforma“ v r. 1990-1992 ukázala, že nezamestnanosť na Slovensku vzrástla z nuly na 12,5%, zatiaľ čo v Čechách na 1,8 %.

Zotrvačnosť hegemonov je trvalá. V roku 2005, kedy mal už naplno pôsobiť model podpory prekonávania zaostávania Slovenska za EÚ, stalo sa, že SR do bruselského rozpočtu v čase január až august 2005 odvieďla 10 miliárd Sk a SR z bruselského rozpočtu inkasovala od januára do októbra 2005 necelé 2 miliardy Sk. Miesto podpory dobiehania zaostaleho Slovenska za štandardom EÚ sa odvieďla v r. 2005 až päťnásobne väčšia vazalská renta do Bruselu. Chudobné SR teda „subvencuje“ a „dotuje“ bohatšie EÚ. Z toho plynie poučenie, že systém vazalskej renty pôsobí vždy ako vysávacie zariadenie voči submisívnemu partnerovi. Už sme síce pokročili v našom štátom sebavedomí, keď sa Slovenská spoločnosť naučila jednu múdrosť „vždy je lepšie byť malým (hoci vazalským) štátom, ako malou vazalskou provinciou“, ale aj malý štát musí striehnuť, aby vonkajší hegemon neprehnal svoju chorobnú túžbou po odčerpávaní vazalskej renty od slabších. Napokon sa musíme zbaviť byrokratickej renty, ktorou si naša štátna, regionálna i miestna správa inkasuje svoju korupčnú rentu za takmer každý povolačiaci úkon.

Vazalská renta je cudzopasná (parazitujúca) renta, a tak s ňou treba nakladať.

AUGUSTÍN MARIÁN HÚSKA

Kresba: Andrej Mišanec

Predstaviteľom Slovenskej republiky! Myjavské memorandum slovenskej inteligencie

pri príležitosti 158. výročia SNR

Výsledky volieb 2006 a politická vôľa rozhodli, že sa na čelo nášho štátu znova dostala koalícia subjektov, ktoré svoj pozitívny vzťah k slovenskému národu nielen deklarovali, ale sa aj aktívne podieľali na obnovení našej národnej slobody a štátnej samostatnosti.

Vyžadujeme od nich – a vyžadujeme právom! – zastupovanie, ochranu a presadzovanie záujmov slovenského národa a jeho štátu tak, aby neprichádzalo k škodám na jeho právach ani na jeho majetku či oprávnenej autorite slobodného a zvrchovaného subjektu medzinárodného práva.

V každom prípade podporujeme slovenskú vládu vo všetkých jej krokoch smerujúcich k posilneniu suverenity a medzinárodnej autority Slovenskej republiky a pri znovuzískavaní jej rozhodujúceho vplyvu na životne dôležité strategické odvetvia nášho národného hospodárstva tak, aby slovenský štát mohol plniť svoju prirodzenú úlohu v hospodárskej a sociálnej sfére, v zdravotníctve, školstve či kultúre a aby ako suverén garantoval bezpečnosť občanov aj štátu a jeho integritu a hranice.

Novéj slovenskej vláde s najlepšimi úmyslami odporúčame slovenskou inteligenciou vypracovanú štátnu doktrínu SR, ktorá definuje všetky dôležité hodnoty a záujmy tvoriace podstatu nášho národnoštátneho života a zásady ich ochrany, rozvoja a presadzovania s cieľom: zabezpečiť slovenskému politickému národu úspešnú a dôstojnú budúcnosť.

V dobrej viere, že nás súčasná slovenská štátna reprezentácia nielen vypočuje, ale aj vykoná rozhodné a účinné opatrenia na zabezpečenie úspešného rastu a rozvoja slovenskej spoločnosti, s plnou vážnosťou

Ž I A D A M E

- Chrániť s najväčšou zodpovednosťou slovenský jazyk, kultúru a rodinu ako základ a podstatu nášho národného života a jeho budúcnosti.

- Prijíť zákon na ochranu SR ako suverénneho demokratického štátu – najvýznamnejšej hodnoty, ktorú slovenský národ v súčasnosti vytvoril.

- Vrátiť najvyššiemu zákonodárnemu orgánu SR jeho pôvodný historický, čestný a slávny názov - Slovenská národná rada.

- Vrátiť Ústave SR pôvodný obsah a zmysel, aby chránila suverenitu SR a postavenie slovenského národa ako zvrchovaného subjektu medzinárodného práva v čo najväčšom rozsahu.

- Obnoviť štátnu agentúru pozitívne propagujúcu slovenský národ a Slovensko.

- Zmeniť názov „Ústav pamäti národa“ ako nenáležitý a urážajúci skutočnú pamäť slovenského národa sústreďnú v jeho kultúrnom a historickom dedičstve a v jeho živom vedomí tvorcu pozitívnych hodnôt civilizácie.

- Vrátiť STV a SRo ich nekomerčný verejnoprávny charakter a úlohu národných kultúrnych inštitúcií - propagátorov hodnôt slovenského kultúrneho dedičstva a garantov plurality názorov ako základu demokracie.

- Zabezpečiť objektivitu spravodajstva verejnoprávných médií a venovať sa v nich našim celospoločenským životným problémom.

- Vytvoriť podmienky pre denník ako mienkotvorné tlačové médium prezentujúce náš národnoštátny záujem a pozitívny prístup k hodnotám života.

- Vypracovať Slovenský dejepis pre všetky typy škôl na základe pravdivých faktov a z hľadiska slovenských národnoštátnych záujmov.

- Vypracovať novú - súčasnému postaveniu slovenského národa zodpovedajúcu Slovenskú vlastivedu ako základ výchovy k prirodzenému vlastenectvu, národnému sebavedomiu a slovenskej štátnosti.

- V plnej miere využívať materiálne a intelektuálne tvorivé zdroje slovenskej spoločnosti.

- Vytvoriť vládne rozvojové programy a štátnu sociálnu politiku obmedziť na minimum trvalý odchod mladej slovenskej generácie, najmä inteligencie – do zahraničia.

- Zabezpečiť energetickú a potravinovú sebestačnosť SR.

- Vodné zdroje a hospodárenie s vodou ponechať v rukách štátu.

- Pokračovať v prevádzke jadrovej elektrárne Jaslovské Bohunice.

- Vo všetkých oblastiach rozširovať kontakty a spoluprácu so Slovámi žijúcimi v zahraničí a postaviť ich na úroveň rovnoprávných občanov Slovenskej republiky.

- Presadzovať na medzinárodných fórach zrušenie tzv. zákona o zahraničných Maďaroch, ktorý diskriminuje občanov slovenskej národnosti v ich vlastnom štáte a zavádza v medzinárodnom práve neprípustný princíp exterritoriality.

- Trvať na naplnení rozsudku medzinárodného súdneho dvora v Haagu v spore o plnení Zmluvy z roku 1977 o sústave vodných diel Gabčíkovo-Nagymaros, najmä v zmysle vysporiadania morálnych a materiálnych škôd spôsobených nám druhou stranou.

- Vrátiť slovenskému národu protiprávne odcudzené umelecko-historické predmety a archívy nachádzajúce sa v cudzine, ktoré patria do slovenského kultúrneho dedičstva.

- Zakázať v SR pôsobenie maďarskej iredentistickej organizácie Hnutie 64 žúp – škodiacej dobrým vzťahom a priateľskej spolupráci medzi SR a MR.

- Venovať zvýšenú pozornosť záchrane autentického vidieckeho osídlenia s rešpektovaním národného charakteru a architektonickej ojedinelosti ako nášho prínosu do kultúrnej pokladnice ľudstva.

- Vytvoriť strategickú urbanistickú koncepciu Bratislavy ako reprezentatívneho sídla slovenského národa a metropoly Slovenskej republiky.

- Postaviť Pamätník slovenskej štátnosti.

- Vypracovať stratégiu integrovanej občianskej spoločnosti založenej na uvedomelom vlastenectve a lojalite k SR s cieľom - vytvoriť moderný slovenský politický národ.

Po takmer dvoch volebných obdobiach sústavnej postupnej likvidácie suverenity Slovenskej republiky v každej oblasti nášho národnoštátneho života očakávame zmenu k lepšiemu a rozhodli sme sa – všetkými svojimi vedomosťami a schopnosťami – všestranne pomáhať pri upevňovaní suverenity a medzinárodnej autority nášho štátu – Slovenskej republiky.

Nedajme sa rozvádzať! Nedajme sa odradiť! Nedajme sa zastrašiť!

Ponúkame svoju nezištnú a priateľskú pomoc pre tvorivú spoluprácu všetkých národných síl a očakávame od Vás skorú a kladnú odpoveď – konkrétnymi skutkami!

JÚLIUS BINDER
LADISLAV ŤAZKÝ
EVA KRISTÍNOVÁ
VILIAM HORNÁČEK

v mene zhromaždenej slovenskej inteligencie

Myjava 17. septembra 2006

(Dokončenie z 1. strany)

Náhodne otváram prvé číslo II. ročníka Verbumu z roku 1947, ktoré mám práve poruke a čítam mená P. Oliva, J. Haranta, P. G. Hlbina, V. Mihálik, V. Turčány, P. Strauss, Š. Náhalka a hneď v ďalšom čísle V. Beniak a v ďalšom L. Hanus. Nemôže tu chýbať ani J. Silan... J. Bánsky, B. Hečko, Štefan Senčík... J. Zborovjan a ďalší a ďalší. Napospol mená, ktoré patria k vrcholom kresťanskej kultúry, ktorá sa v ich osobách po dlhom období opäť stala celospoločenským fenoménom a mohla súperiť, ba mnohokrát i predčila kultúru, ktorá sa postupne vzdávala svojho rozhodujúceho rozmeru – transcendentály.

Od piatka 22. 9. teda na košickej Alžbetinej ulici č. 14 nájdete pamätnú tabuľu časopisu, ktorého redaktorom bola iná významná osobnosť – Dr. Anton Harčar, stále prítomný svedok výnimočného vzopätia slovenskej katolíckej humanitne vzdelanej vrstvy. Mala by nám pripomínať niektoré podstatné charakterové črty špičkového kresťanského intelektuála, vašeň poznávať pravdu v bode, kde sa stretáva dialóg človeka s Bo-

Pamätná tabuľa zakladateľom časopisu Verbum

hom a ľudí navzájom, odvahu znášať aby sa zápas o pravdu nepremienil na demonštráciu pýchy. za to i prípadné neporozumenie, ale i pokoru ako korektív tejto odvahy,

TEODOR KRÍŽKA

Arcibiskup Tkáč uprostred redakčnej rady časopisu Verbum (vľavo Jozef Tóth, predseda redakčnej rady Ján Sabol, sprava Stanislav Hvozdiak, Imrich Vaško a šéfredaktor Verbumu Jozef Leščinský)

Bratislava – mesto priateľstva a mieru

K najvyšším hodnotám ľudskej kultúry a civilizácie – zároveň aj k hodnotám najpotrebnejším – patrí priateľstvo. Priateľstvo ako partnerský vzťah rovnocenných slobodných bytostí ako svojprávnych a rovnoprávných subjektov, nezastupiteľných tvorcov vlastného osudu s neodňateľným právom na svoj spôsob čítania, chápania a konania – s jedinou podmienkou! – aby to neobmedzovalo rovnaké práva iných. Priateľstvo je odvekým symbolom rovnosti.

Je teda zrejme, že priateľstvo nemožno nikomu vnucovať ani si ho vnucovať násilím, vydieraním alebo ponižovaním...

Podľa odvekých skúseností ľudstva je prirodzenou reakciou na násilie, vždy iba násilie – nikdy nie priateľstvo! Priateľstvo – na rozdiel napríklad od lásky – je vždy vzťahom dvoch rovnocenných jedincov. Ktokoľvek z partnerov v priateľskom vzťahu sa snaží vyvyšovať – či už z pozície sily alebo z iných dôvodov nad svojho druhu – porušuje tým rovnováhu vzťahu a poškodzuje, ba často aj ničí priateľstvo, čím nielen ochudobňuje dvojstranné, ale aj medziľudské vzťahy vôbec.

Takýto stav ničenia priateľstva násilím, vnucovaním či ponižovaním alebo zneužívaním dôvery a dobrej vôle partnera či uplatňovaním svojho mocenského postavenia alebo funkcie – je nielen nežiaduci, ale aj odsúdeniahodný!

Bratislava ako starobylé kultúrne aj historické centrum – najskôr predhistorická osada, neskôr keltské oppidum, potom staroslovanské sídlisko a korunovačné mesto, dnes hlavné mesto slobodného slovenského národa a metropola nášho štátu Slovenskej republiky – má nielen právo, ale aj povinnosť voči histórii ako matke múdrosti, aby chránila svoj vzťah. Pretože mesto sú nielen stavby a pamiatky, ale najmä jeho živí obyvatelia ako jeho prirodzení dedičia – je ich neodňateľným právom zachovávať a tvoriť vzťah svojho mesta tak, ako to vyhovuje ich predstavám, potrebám a tradícii.

Obyvatelia hlavného mesta Slovenskej republiky, ale aj občania celého nášho štátu so znepokojením sledujú násilné vnucovanie cudzorodého, neprirodzeného, neadekvátneho a urbanisticky neorganického vzťahu jedného z najkrajších námestí Bratislavy priamo v historickom centre.

Jedným z prívlastkov Bratislavy – na ktorý možno byť hrdí - bolo aj označenie: Bratislava – mesto mieru. Vzhľadom na mierumilovnosť slovenského národa a jeho tvorivú činnosť, ale aj priateľskú povahu možno použiť aj prívlastok: Bratislava – mesto priateľstva.

V príkrom rozpore s týmito peknými ale aj priliehavými názvami je súčasná „stavebná činnosť pri veľvyslanectve USA“, ktorá vnucuje nášmu hlavnému mestu vojnový a vojenský vzťah.

To sa v súčasnosti odohráva v bezprostrednej blízkosti SND a sôch najväčšieho slovenského básnika – humanistu Pavla O. Hviezdoslava a rovnako veľkého humanistu – svetoznámeho rozprávkara Hansa Ch. Andersena.

Vrcholná slovenská kultúrna ustanovizeň a naša prvá divadelná scéna, a rovnako aj obidve osobnosti svetovej kultúry, vždy presadzovali pozitívne humanistické idey a aj svojou činnosťou a životom sa zapísali do dejín aj pamäti ľudí ako nositelia kultúry, ľudskosti, porozumenia, priateľskej úcty a spolupráce medzi národmi.

Je preto – pre nás aj pre širokú kultúrnu verejnosť neprijateľné, aby na centrálnom námestí s takýmto humanistickým poslanstvom ktokoľvek staval vojnové zátarasy, ploty či iné zábrany znemožňujúce slobodným občanom slobodného štátu pohybovať sa slobodne v priestoroch svojho hlavného mesta, ktoré sú navyše priamo v pamiatkovo chránenej oblasti historického centra Bratislavy!

Často sa hovorí o „spoločných hodnotách“ členov tzv. euroatlantických štruktúr v zmysle ľudskosti a priateľskej spolupráce. Sme presvedčení, že vrátením pôvodného historického vzťahu okoliu Veľvyslanectva USA v Bratislave, dokážete, že slová o tolerancii a právach občanov nie sú iba frázy.

Veríme, že vzájomná úcta a priateľská spolupráca - na báze vzájomnej úcty a rovnoprávného partnerstva dvoch subjektov medzinárodného práva - zvíťazí nad osobnými predstavami v záujme jedného a na úkor druhého z nich.

Veríme, že predstavitelia veľvyslanectva USA ako reprezentanta ľudu Spojených štátov amerických dodržia kultúrne a civilizované zvyklosti – aj nimi proklamované a v medzinárodných dokumentoch ratifikované zásady a vrátia námestiu s takou historickou tradíciou a pozitívnym ľudským poslanstvom akým je námestie P.O. Hviezdoslava – jeho pôvodný vzťah. Za takéto riešenie sa my – ako slobodní občania slobodného štátu a priatelia všetkých mierumilovných národov a štátov sveta zasadzujeme svojim presvedčením o nevyhnutnosti priateľských vzťahov medzi národmi - čo potvrdzujeme svojimi podpismi.

Bratislava, 11. septembra 2006

Neviem, či ste sa už stretli s dvojazyčnou (anglicko-maďarskou), do krikľavo tmavočervenou zaobalenou knihou, ktorá vyšla r. 1997 pod názvom THE SITUATION OF THE SLOVAK NATIONAL MINORITY IN HUNGARY, resp. A MAGYAROR- SZÁGI SZLOVÁK NEMZETI KISEBBSÉG HELYZETE, čo po slovensky znie asi takto: SITUÁCIA SLOVENSKEJ NÁRODNEJ MENŠINY V MAĎARSKU. Rozmer knihy je cca. A/4. Vydalo ju budapeštianske vydavateľstvo OSIRIS, jej (ne)zodpovedným vydavateľom je vtedajší politický štátny tajomník Úradu predsedu vlády.

Navonok je to kniha impozantná, dalo by sa teda predpokladať, že aj vzácna. Na prvý pohľad človek dostane chuť začítať sa do nej. Tvrďím to z vlastnej skúsenosti. Otvoril som si ju celkom náhodou na s. 62., kde je uvedená dlhá, až na nasledujúcu stranu siahajúca tabuľka: „Slovenské menšinové materské školy v školskom roku 1996/97“. Či veríte, či nie, tabuľka tvrdí, že my, Slováci, v danom školskom roku sme mali v Maďarsku 69 (slovom šesťdesiatdeväť) „slovenských menšinových materských škôl“! Človeka, ktorého už dlhé desaťročia znepokojuje smutná skutočnosť, že tu nemáme ani jednu jedinú slovenskú materskú školu, sa zmocňujú čudné pocity pri čítaní takéhoto okatého klamstva. Pravda, vec závisí aj od toho, ako pojem „slovenská menšinová materská škola“ definujeme. U nás do roku 1985 platila definícia, podľa ktorej je to taká materská škola, v ktorej sa „dne 20-30 minút hovorí po slovensky“ (!), od r. 1986 platí nová definícia, podľa ktorej je to taká materská škola, v ktorej „sa môže zaviesť týždenné dvojdyňové vyučovanie podľa tzv. programu materinského jazyka“ (!) (čo pre nedostatok osobných predpokladov nikdy nebolo uskutočnené) – pozri Hlásenie ministra školstva a vzdelávania z r. 1992. s. 3.

Čiže u nás oficiálne „slovenskou národnostnou“ sa nazýva prakticky taká maďarská materská škola, do ktorej sa deti slovenských rodičov síce chodia pomádať, ale aspoň tak ledabolo, „len aby nás neohovárali“, sa v nich čo-to robká aj po slovensky. Od toho krava teľná nebude.

Nuž, v zrkadle takýchto definícií možno aj máme tých 69 „národnostných“ materských škôl. Avšak normálne zmýšľajúci človek dobre vie, že slovenskou národnostnou materskou školou sa môže nazývať iba tá, v ktorej sa s deťmi každý deň zaoberajú len (alebo aspoň prevažne) po slovensky. Taká materská škola u nás neexistovala a podnes neexistuje.

Listujem ďalej a na s. 64. vidím ďalšiu tabuľku: Slovenské menšinové základné školy v školskom roku 1996/97“. Tvrdí sa tu, že takýchto škôl máme 67! Hľadím tú tabuľku a vidím, že podľa nej máme až 5 škôl „s vyučovacím jazykom slovenským“! Čo si o tom myslieť? Žiaľ, bolo to viac-menej – skôr menej ako viac – tak iba od r. 1949 do r. 1960. V roku 1960 Ministerstvo kultúry aj v týchto piatich školách iniciovalo prechod na dvojazyčné vyučovanie. Uskutočnilo sa to tak „úspešne“, že konverzačným jazykom aj v týchto školách sa čoskoro stala výlučne maďarčina. Dnes je to už len horšie než bolo vtedy. Čiže tvrdenie, že by sme mali 5 základných škôl s vyučovacím jazykom slovenským už aspoň od r. 1960 nie je pravda!

Ani to nie je pravda, že ZŠ v Mlynkoch (Pilisszentkereszt) a v Santove (Pilisszántó) sú dvojazyčné, lebo ani zďaleka sa v nich nevyučuje polovica predmetov po slovensky! Ďalej medzi vymenovanými školami sú aj také (napr. niektoré novohradské), v ktorých už aj vyučovanie slovenčiny zaniklo! Ale aj také, v ktorých aj podľa svedectva tabuľky sa učí slovenčinu iba 4-6 žiakov! Napríklad: Čabačúd (Csabacsüd), Miškovec (Miskolc), Stará Huta (Bükkszentlászló), Terany (Terény). Čiže okrem tých spomenutých asymetricky dvojazyčných promaďarských základných škôl všetky ostatné sú maďarské. Také, v ktorých permanentne prebieha prevýchova, to

GREGOR PAPUČEK

Knihy sa pýri vlastným obsahom Kto potrebuje o nás šíriť klamstvá?

jest odnárodňovanie detí slovenských rodičov aj napriek tomu, že sú tu prezentované ako „národnostné“.

Možno sa zdá byť niekomu moja veľa tvrdá, ale nič sa nedá robiť, taká je skutočnosť. V škole, kde sa dieťa slovenských rodičov učí všetko z maďarských učebníc v maďarskom duchu a po maďarsky, sa toto dieťa skutočne prevychováva zo Slováka na Maďara. Potvrdzujú to aj výsledky tohoto čudného „vraj národnostného!“ výchovno-vzdelávacieho procesu.

V skutočnosti teda nemáme ani jednu jedinú, v tom pravom zmysle slova chápanú slovenskú základnú školu. Ale potom tvrdenie knihy je tu opäť v diametrálnom rozpore so skutočnosťou. Ak si tú knihu celú prelistujeme, musíme zistiť, že celá sa hemží podobnými nepravdami, okatými deformáciami našej skutočnosti.

Čo je veľa, to je veľa, myslel som si, a zdvihol som telefón. Zavola som predsedovi Celostátnej slovenskej samosprávy (CSS) Michalovi Matovi. Položil som mu otázku, či pozná túto „peknú“ knihu. „Akoby som ju nepoznal, veď my ju rozširujeme!“ – znela odpoveď. „Ale veď tá kniha je plná nepravdivých údajov! Kde máme my napríklad 69 slovenských menšinových materských škôl, alebo 67 slovenských menšinových základných škôl? Nemali by ste vy, ako CSS proti takejto knihe protestovať, žiadať patričné úrady, aby ju zovšadiaľ stiahli a dali zošrotovať?“ – pýtal som sa ho. Povedal mi síce, že aj oni mali určité výhrady proti tejto knihe, ale... Dost' na tom, že ani rázny protest neodznal, ani kniha nebola stiahnutá, tobôž nie zošrotovaná. Aspoň ja o takomto niečom žiadne informácie nemám. A zrejme by sa stiahnuť už ani nemohla, veď nie preto bola vydaná v jednom zväzku dvojazyčne, aby sa rozšírovala len u nás. A stiahnuť ju z celého sveta, aj keď by sa našla takáto ochota, by bolo asi beznádejné.

Ale naznačme aspoň v skratke, čo nám, v Maďarsku žijúcim Slovákom, v tejto knihe ešte môže vadieť. Nemienim sa tu zaoberať Hlavou I.: „Práva Slovákov v Maďarsku, osobitným vzťahom na používanie menšinového jazyka“, ani Hlavou II.: „Medzinárodné záväzky“. Je to vymenovanie paragrafov, o čom by sa tiež dalo veľa hovoriť. „Slabé“ je na to ešte aj to motto od J. Kaltenbacha. Zmienil by som sa tu najprv o úvodných slovách už spomenutého štátneho tajomníka dr. Csabu Tabajdiho, potom o Hlave III.: „Postavenie slovenskej národnostnej menšiny v Maďarsku“, a trošku aj o 30 stranovom hodnotení, ktoré pripravila vtedajšia CSS a zverejnila pod názvom: „Postavenie Slovákov v Maďarsku a z toho vyplývajúce ciele a úlohy – 1996/97.“

Začnime teda tým úvodom. Autor tvrdí, že program vlády, ktorá vzišla z voľieb r. 1994, „za najdôležitejšie meradlo stupňa demokracie nazýva spoločenské postavenie menšín, ochranu a uplatnenie ich práv.“ Že táto vláda vo svojom programe sa zaviazala „v súlade s európskymi normami v plnej miere zabezpečiť práva menšín v Maďarsku, ...“, poušľuje sa vytvoriť také ovzdušie, v ktorom ani jedna menšina nebude musieť mať príčinu na obavy vo vlastnom rodisku a nikto nebude musieť znášať diskrimináciu.“

Táto vláda je už preč, už máme vládu novú, a my si môžeme položiť otázku, čo sme od tej predošlej vlády dostali? Nakoľko sú v súlade tieto citáty s našou skutočnosťou? Národnostná menšina údajne má právo mať svoje škôlky, školy a služby božie vo svojej materinskej reči všade tam, kde je odjakživa, alebo aspoň už stáročia usadená. Máme ich? Nemáme! Národnost' údajne má právo mať aj svojich poslancov v parlamente.

Máme ich? Nemáme! V osadách, ktoré naši slovenskí predkovia pred stáročiami založili a v ktorých my, ich potomkovia, podnes bývame, dnes už bývajú aj prisťahovaní Maďari. Ich deti sa tu v našich školách a školách celkom prirodzene učia vo svojej materinskej reči, a ak chodia aj do kostola, majú v našich kostoloch zabezpečené aj služby božie vo svojej materinskej reči. Majú to vo svojej rodnej dedine zabezpečené aj naše slovenské deti? Nemajú!

Naše slovenské deti nemajú možnosť vo vlastnej materinskej a základnej škole učiť sa po slovensky, ani služby

Motto:

„Zásadne áno,
v skutočnosti
však predsa nie.“

(Jenő Kaltenbach,
menšinový ombudsman MR)

božie vo vlastnom kostole nemôžu počúvať vo svojej slovenskej materinskej reči. Je to diskriminácia našej slovenskej národnosti? Áno, je! Tak potom o čom to hovorí pán Tabajdi vo svojom úvode? Mohol radšej pomlčať, než písať o „uskutočňovaní ambiciózneho menšinopolitického programu tejto vlády.“

Nie je ľahké dovŕiť sa, čo „ambiciózneho“ v tom programe bolo. Hádám len nie tie prázdne sľuby o našom parlamentnom zastúpení, čo by nám aj bez ich „ambiciózneho programu“ už dávno bolo patrílo?! Alebo snáď tie „samosprávy“, ku ktorým nám zabudli priložiť nevyhnutne potrebné financie, miestnosti, a aspoň nejaké minimálne kompetencie? Jazyk a kultúra sa beztak pestujú nie v päťčlenných kvázisamosprávach, lež predovšetkým v školách. A tie, žiaľ, nemáme. Ani ich pri takomto národnostnom zákone nikdy mať nebudeme. Totiž naše finančne beznádejné od väčšinových (teda maďarských) miestnych samospráv závislé a práve preto ani kostolnej myši sa nevyrovňajúce „samosprávy“ (možno slabú výnimku tu tvorí CSS, ale to zatiaľ nemáme vyskúšané) – v úplnom rozpore s literou zákona č. LXXVII/1993 – ani prevziať, ani založiť školu, ale ani žiadnu inú skutočnú inštitúciu nemôžu. Ten zákon je totiž skoncipovaný tak, že menšinová samospráva miestnosť a prevažnú časť potrebných financií má dostať od väčšinovej miestnej samosprávy, ktorá si túto „povinnosť“ plniť môže, ale nemusí. Môže totiž povedať, že ani sama nemá, ba čo viac, môže aj nechcieť! Konkrétnych príkladov máme na to už viac než dost'. Ani na tento prípad totiž ten zákon žiadnu sankciu neobsahuje.

Napriek tejto skľučujúcej skutočnosti, autor knihy tvrdí, že „výkon vlády preukázaný v oblasti menšinovej politiky vydržal skúšku kritiky“ a bol „nesporným činiteľom úspechu, ktorý sprevádzal integračné úsilie Maďarska“. Vraj hlásenie Európskej únie o jednotlivých krajinách za rok 1997 medzi inými zistilo, že „Maďarsko je nositeľom znakov demokracie vybavenej istým inštitučným poradím. Tieto znaky zabez-

pečujú právnu štátnosť, ľudské práva, ako aj úctu k menšinám a ich ochranu.“

Nuž, toto zistenie – možno aj touto knihou sakramentsky dezinformovaného – pána Voľakoho z Európskej únie a naša realita sa ani zďaleka nekryjú. A jeho ďalšie tvrdenie, podľa ktorého celoštátne menšinové samosprávy sú vraj vlastné „národnostné autonómne vlády“ menšín, zastavuje dych tu žijúcemu národnostnému človeku, ktorý nemôže nemať dojem, že voľakto si z neho robí hlupáka. Núka sa mi tu odcitovať jednu vetu z príhovoru jedného z mnohých poslancov maďarského parlamentu: „Skutočná samospráva je tam, kde sú možnosti rozhodovania“. V čom môžu tu rozhodovať naše tzv. samosprávy? Je to rečnícka otázka, veď všetci dobre vieme, že v ničom alebo aspoň v ničom závažnom.

V celom úvode pána Tabajdiho som našiel iba jednu jedinú takú vetu, s ktorou viem plne súhlasiť, a tá znie takto: Nie maďarská vláda, ale v Maďarsku žijúce menšiny majú byť spokojné s podmienkami a možnosťami zabezpečenými v oblasti menšinových práv, používania materinskej reči, zachovávanie a zveľaďovanie kultúrnych hodnôt.“

Veru tak je to.

Pán Tabajdi je darom spokojný, keď našej národnosti tu klepnú zuby naprázdno. Navyše táto jeho skutočne pekná veľa s pozadím vyššie načrtnutej zúfalej situácie slovenskej národnostnej menšiny v Maďarsku, znie príliš farizejsky.

Hlava III. sa začína s pochybným historickým prehľadom, prepleteným banálnymi, do zunovania všade opakovanými výroky o našej minulosti, ktoré nás posúvajú do polohy asimilovateľnej menšiny. Tvrdí sa tu, že „na rozdiel od maďarských menšín“ my sme roztrúsení, neobývame súvislé územie; že sme sa sem usadili ešte pred uzakonaním jednotného slovenského jazyka, keď ešte neprebehol proces vytvorenia sa moderného slovenského národa; že máme dvojité identity a „silnú citovú a kultúrnu viazanosť na svoju vlasť, Maďarsko“; že sme sa vytrhli zo svojho rečového a kultúrneho prostredia a naša reč prežívala ďalej len v rodinách, dedinách, v prostredí ľudovej kultúry; že vytvorením Československa aj štátoprávne sme sa odtrhli od svojho národotovorného etnika; navyše po 2. svetovej vojne, paralelne „s násilným vysťahovaním Maďarov až 73 tisíc Slovákov sa presídlilo na

Slovensko, čím sa tunajší Slováci ochudobnili nielen v počte. Vraj „sa rozpadli tie pomerne zatvorené spoločnosti, ktoré boli nositeľkami slovenskej reči a kultúry...“, ba postihli nás aj veľmi citlivé straty, veď medzi vysťahovalcami bola „v prvom rade inteligencia“!

Sú tu aj pravdy, ale aj polopravdy, ba aj nepravdy, zhrnuté do návalu slov, ktoré ak si niekto prečíta a nič o nás nevie len toto, je mu jasné, že tu ide o menšinu osudom natofko určenú na totálnu asimiláciu, že jej už ani pomoci niet. Nám však, ktorí našu situáciu dobre poznáme, spod rúška tejto slovnej gebuziny nápadne trčí čertovo kopytko veľkej ochoty silou-mocou zmaďarizovať aj posledné zvyšky ešte tu žijúcich Slovákov. „Hanblivo“ sa však mlčí o skutočných príčinách nášho trápenia. Nehovorí sa o drastickom odnárodňovaní našej menšiny už aj v 19. storočí, ani slovičkom sa nespomínajú protinárodnostné školské zákony grófa Apponyiho, ani zauškovanie slovenských detí (našich rodičov a starých rodičov) za jediné slovenské slovičko vyslovené v prestávke na dvore školy v Mlynkoch, ani o tom, že vo Veľkej Tarči ešte aj po 2. svetovej vojne deti museli platiť peňaznú pokutu, ak ich maďarskí učitelia prichytili na slovenskom (to jest materinskom!) slove... Ani tým sa nechváli, že nám násilne pomádať arčili kostoly, materské a elementárne školy... Nehovorí o levente, o rôznych maďarských vlasteneckých krúžkoch, organizáciách, iredentistických podujatiach, nútených na nás permanentne s jedným jediným (pre nich svätým!) cieľom: urobiť z nás čím skôr Maďarov.

Za takýchto okolností kde by sme my boli vzali v povojnových rokoch slovenskú inteligenciu?! A keď sme ju ani nemali, ako sme ju mohli stratiť?

Keďže pozitívneho tak málo bolo aj v našom povojnovom živote, nuž autor si musí vypomáhať takými bombastickými výroky, ako: „V roku 1949 sa začalo vybudovanie úplného slovenského školského systému od škôlky cez strednú školu až po vysokoškolské katedry.“ Zabudol však prezradiť, že to bolo len 6 základných škôl a dve stredné, čo sa systémom vlastne ani nazvať nedá. Bol to len taký malilinký systémček, ktorý sa na väčší nikdy nerozvinul, a aj v takomto úplne začiatočnom stave trval iba do r. 1960.

(Pokračovanie na 10. strane)

Kresba: Andrej Mišanek

Milan Rastislav Štefánik bol neobyčajný, multitalentovaný človek. Nestrelol som Slováka, ktorý by nebol hrdý na tohto národného génia. O Štefánikovi a jeho predčasnej smrti sa napísalo množstvo článkov a kníh. A predsa sú medzi Slovákami a najmä Čechmi a Moravanmi ľudia, ktorí nevedia pravdu o Štefánikovej smrti.

V roku 1981 dobrodružné Slovensko-americké kultúrne stredisko v New Yorku vydalo knihu v anglickom jazyku General Milan Rastislav Štefánik. Bol som vtedy predsedom Publikáčnej komisie S-AKS a jeden z pripravovateľov knihy. S-AKS si dal za úlohu obznamovať Ameriku s históriou Slovákov, opravovať nepravdy a nezmysly písané o Slovákoch a slovenskom národe v amerických novinách, encyklopédiách a univerzitách. Primohí historici, politici a novinári píšuci o vzniku Česko-Slovenska nesprávne vychvalujú iba Masaryka a Beneša a vynechávajú alebo zľahčujú dôležitú úlohu, ktorú Štefánik zohral pri oslobodzovaní Slovákov, Moravanov, Slezanov a Čechov zo žalára národov Rakúsko-Uhorska.

Počas prípravy knihy som preštudoval dostupnú tlač o Štefánikovi v angličtine, slovenčine a češtine. A prezrel som tiež jednu z najväčších knižníc na svete, New York Metropolitan Library. Žiaľ, stále som sa nedozvedel celú pravdu o príčine smrti nášho bohatiera. Viacerí z generácie našich rodičov a prarodičov tvrdili, že Štefánikovo lietadlo bolo zostrelené česko-slovenskými vojakmi pod francúzskym velením a na rozkaz ministra zahraničných vecí prvej ČSR dr. E. Beneša. Akú úlohu hralo v tejto tragédii Benešove a Štefánikove slobodomurárstvo?

Podstatnou časťou knihy S-AKS je anglická štúdia historika profesora Milana S. Ďuricu: Milan R. Štefánik and his tragic death in the light of Italian military documents. Hoci táto štúdia (vyšla v Slovak Studies X, v Slovenskom inštitúte Cleveland- Rím) sa snaží odhalit príčinu smrti, ešte nedokazuje, že Štefánikovo talianske dvojmotorové lietadlo Caproni bolo zostrelené. Úvod do tejto knihy napísal nebohý slovensko-kanadský priemyselník a vtedajší predseda za slobodu Slovenska pracujúceho Svetového kongresu Slovákov Štefan Roman, Dr. h. c. Jeden novinový článok o Štefánikovi je od vojnového korešpondenta a člena Americkej misie na Mierovej konferencii v Paríži plukovníka Bonsala. Článok pl. S. Bonsala pod názvom Wilson's promise to Štefánik bol publikovaný v novinách New York World v roku 1919. Ďalej do knihy prispeli svojimi myšlienkami diplomati a historici dr. J. Kirschbaum, dr. J. Mikuš a dr. J. Cincík („vojaci č-s armády zostrelili Štefánikovo lietadlo“). Kniha naznačuje, ale nedokazuje zostrelenie Štefánika. Slovensko-americké kultúrne stredisko touto knihou vykonalo dobrú informatívnu službu slovenskému národu. Slovensko bolo Prahou podvedené a izolované od sveta.

Publikácie o tragickej smrti gen. Štefánika, ktoré vyšli pred a po páde československa a komunizmu (1989) sú rozdelené na dva tábory: Prvý, väčšinou slovenský, tábor tvrdí, že „na Štefánika bol spáchaný atentát“. Druhý tábor, väčšinou vládný, hlása, že „bola to nešťastná náhoda“.

Vďaka každému človekovi, ktorý sa úprimne snaží nájsť pravdu! Všetci vieme, že pravda oslobodzuje. Pravda vždy zvíťazí. Bez Božej pravdy každé ľudské dielo padne.

Nedávno som si z Nemecka objednal veľmi poučnú knihu nazvanú Černá kniha minulosti. Kniha má výstižný podnadiš: „Zločiny proti ľudskosti na území ČSR po roce 1945 a po únore 1948 – kruté vzpomínky a svědkové století – vyprávění prominentů za mřížemi a dráty – dokumentace.“ Sú to vzácné svedectvá, pamäti a dokumenty protikomunistických, trýznených väzňov. Tieto zozbierali a vydali autori Zbyněk Ludvík a Václav Bureš (www.zludvik.de). Autor Z. Ludvík žije v Nemecku, V. Bureš nedávno zomrel. Obidvaja českí vlastenci

JERRY JAROSLAV KRÚPA

Bohatier a martýr Štefánik

strávil dlhý čas ako väzni neľudských politických systémov v uránových baniach v Jáchymove a inde. Kniha je svedecká výpoveď a obžaloba falošných ideológií komunizmu a československého. Jedna kapitola je venovaná svedectvám a dokumentom o gen. dr. M. R. Štefánikovi.

Citáty z knihy

Černá kniha minulosti:

„Tak sa svet odpláca.

Masaryka a Beneša ako politikov urobil Štefánik. Až do stretnutia s ním boli iba súčasťou davu. Keď vo Francúzsku kapitán Štefál založil 21. júla 1914 prvú českú rotu Nazdar a o deň skôr bola v Kyjeve založená Česká vojenská družina v ruskej armáde, v tej dobe bol Masaryk ešte stále poslancom vo Viedni a Beneš súkromným docentom v Prahe. V novembri 1914 boli už obidve vojenské jednotky na fronte a Masaryk ešte stále vo Viedni.

Bol to Štefánik, ktorý po príchode Masaryka a Beneša na Západ uvádzal obidvoch do dôležitej a vplyvnej francúzskej spoločnosti. Dovtedy na všetky memorandá, ktoré Masaryk písal vedúcim osobnostiam Dohody nikto neodpovedal. Až légie a dr. Štefánik obidvom urobili meno. Štefánik, Slováč, francúzsky občan a generál, zakladateľ légii v Taliansku, snúbenec talianskej princezny, atakďalej.“

„Čo rozprával MUDr. Rudolf Maxa, osúdený na 16 rokov vo väznici Kartouzy. Stomatológ z Paríža, priateľ majora Štefala, francúzskeho dôstojníka, zakladateľa roty legionárov Nazdar.

Nepohodlný bol generál dr. Štefánik hlavne proto, že pred odletom na ruskou frontu k našim legionárom požadoval na schůzi zvolané majorem Šteflem do Švýcarska, za prítomnosti ďalších predstaviteľů našeho osvobození, od pana dr. Beneše vysvetlení, kam přišla většina sbírky amerických Čechů a Slováků ve prospěch financování zahraničního odboje. Tomáš G. Masaryk svěčil ten obnos proti podpisu do roku pana Beneše. Když tento ale nebyl ochoten podávat vysvětlení, generál dr. Štefánik zbledl rozčilením a naléhal, kam ty peníze přišly a k čemu byly použity. Pán Beneš zrudl v obličejí a všelijak se vykrucoval. Jen major Štefl zachval klid a hladil si svůj černý vous. Vytáhl z aktovky deník „Petit Parisien“ a přečetl článek, že dr. Beneš, zvaný „roy de roulette“ (král rulety) prohrál v Monte Carlu nesmírně sumy peněz. Článek byl zakončen otázkou, odkud ty peníze měl. „To je provokace“, zařval pan Beneš, „někdo mne chce kompromitovat manipulovanou lží“. Generál Štefánik, který se mezitím uklidnil řekl: „Jsmě v cizí zemi, zde se hádat nebudeme. Vyjasníme si to před národním soudem za prítomnosti prezidenta Masaryka, jak a kdo pro naši zemi pracoval a s těmi dary na osvobození hospodařil“. Schůze se rozešla rozmrzele. Major Štefl před loučením s ostatními prohlásil: „Přátelé, to jsou zatím jen začátky. Mnoho si od toho neslibuji. Defraudace je kriminalita. Dr. Beneš od této chvíle nebude spát a jen kout pikle, jak se zbavit soudního přelíčení.“

Převážnou část sbírky amerických krajanů* získal pro první odboj předseda Čechoameričanů dr. Karel Pergler, organizátor a vůdce tohoto odboje. Hned po převratu v roce 1918 byl uklizen jako velvyslanec do USA a později do Japonska. Doma byl zvolen poslancem. V roce 1932 předložil otázku amerických peněz veřejně, že je snad čas, aby to prezident T. G. Masaryk, který je předal dr. Benešovi, konečně vyučtoval.

Během 48 hodin bylo „zjištěno“, že dr. Pergler je americkým občanem a na nátlak vedení státu musel republiku opustit. Že není Čechem, ač se narodil v Čechách. Přesto že po řadu let byl v zastupitelských službách našeho státu a ja-

ko takový ho reprezentoval a byl dva krát zvolen poslancem. Typická ukážka tehdejšího hradního teroru, řízeného Benešem. Kdyby se bylo bývalo ono vyšetřování uskutečnilo, alespoň část pravdy o Benešovi by se bývala dostala už tehdy na veřejnost.

A mohlo být zabráněno uskutečení jeho dalších ničemností na pokračování, včetně zaprodání naší země do bolševické sféry.

Aby zlí lidi zvíťazili, stačí, když do-
bří mlčí.

Po návratu gen. Štefánika od legii v Rusku v roce 1918, kde už byl jako ministr války nového státu, psal pan Frič, jeden z účastníků tehdejšího setkání majoru Štefloví (v té době již konzulovi našeho státu v Paríži), že „pozoruje intriky proti gen. Štefánikovi a snižování jeho věhlasu mezi politiky. Že pan Beneš jediný se staví vedle T. G. Masaryka. Že má pocit, že ho hryže výhrůžka Národním soudem po návratu Štefánika do vlasti. A navíc, že se mu dostaly do rukou nějaké dokumenty, dokládající přípravu atentátu na gen. Štefánika při jeho návratu vlakem.“

To bylo sděleno i gen. Štefánikovi a ten byl rád, že se někdo o jeho bezpečnost stará.

Při návratu z Itálie do vlasti Štefánik tedy použil pro něj připravené italské letadlo Caproni. Netušil, že letí v letadle smrti. Přesto, že kde kdo v Bratislavě znal poměrně přesnou dobu přiletu gen. Štefánika, určité vojenské jednotce bylo tvrzeno, že se čeká maďarské vyzvědné letadlo, které musí být sestřeleno. Vojáci poznali sice ne maďarskou, ale italskou značku na křídlech celkem zavčas, ale...!

Proto ti střílejší vojáci byly podle stupně upovídavosti likvidováni.“

„K odhalení mohly gen. Štefánika přišli všeci – okrem Beneša a komunistov.

(Upravené podľa štúdie Miroslava Lička, Slovenské národné noviny 1990.)

Okolnosti, za ktorých došlo k vajnorskej katastrofe boli na Slovensku verejným tajomstvom. Jeden z prvých žalobcov bol Milanov brat Igor Štefánik, evanjelický kňaz z Palanky v Juhoslávii. V liste, uverejnenom v Slovenských národných novinách v Martine, napísal: „Generálovu smrť nezaprčinila náhoda, to bola úkladná vražda! Na to poukazujú mnohé stopy, ktoré čakajú na vyšetrenie.“

Milanov brat Igor urobil verejné prehlásenie preto, lebo dúfal, že na základe toho príde k súdnej obžalobe a riadnym vyšetřovaním budú pravi vinnici usvedčení. Ale k tomu nedošlo! Namiesto súdu, Hrad vymenoval niekoľko komisií a jedna za druhou, ako na rozkaz, prišli k tomu istému uzáveru: Nešťastná náhoda. Verejná mienka však naďalej označovala dr. Be-

neša za hlavného vinníka Vajnorskej tragédie.

Ešte raz Milanov brat Igor protestoval a to pri odhaľovaní Štefánikovej mohyly pod Bradlom. V jeho prejave publikum upozornil na neprítomnosť Beneša.

V roku 1919 sa začal tajný process s vojakmi, ktorí o streľbe na lietadlo Caproni rozprávali. Pri prelete lietadla nad delostreleckými kasárňami, vo výške asi 100 metrov jednotka vojakov dostala rozkaz strieľať najprv salvou na dvojmotorové lietadlo Caproni a potom jednotlivo. Lietadlo začalo horieť. Vojaci vypovedali: „Dostali sme rozkaz, že príletí nepriateľské lietadlo a že ho musíme zostreliť“. Nebolo to prvý raz, že vojaci takto hovorili. Súadne pojednávanie bolo náhle prerušené a svedkovia boli policiou zastrešeni s celá záležitosť sa dočasne utúlala.

Ale žiar skutočného podozrenia pod povrchom tlel ďalej a trvale zaťažoval bratské vzťahy medzi Slovákami a Čechmi.“

„Zostrelenie gen. Štefánika – likvidácia posledných svedkov ešte po roku 1945.

Po zostrelení talianskeho dvojmotorového lietadla Caproni č. 11.495 s gen. Štefánikom a jeho talianskym vojenským sprievodom, po výsluchoch vojakov v máji 1919, ktorí priznali, že sa zúčastnili streľby na lietadlo, začali títo vojaci umierať za záhadných okolností. O tom sa dozvedeli aj účastníci streľby Jiří Forman z Plzne a Oldřich Fořt z Litomyšle. Oba ja v tú dobu pracovali v Prahe. Keď spozorovali, že i oni sú sledovaní a že po ich idú, jednej noci utiekli do Paríža. Tam sa živili maľovaním bytov až

do roku 1938. Až keď prezident Beneš v roku 1938 utiekol z Prahy na aeropláne do Londýna, páni Forman a Fořt sa odvážili navrátiť domov. Po príchode domov zisťovali, čo sa stalo s vojakmi, ktorí dostali rozkaz strieľať na Štefánikovo lietadlo. Všetci už boli mŕtvi až na dvoch Slovákov. Jeden bol Karol Murgaš a druhý bol jeden lesný inžinier. Napríklad zistili, že jeden z nich Bohumil Raiman umrel v roku 1930 v Proseči za nevysvetliteľných okolností.

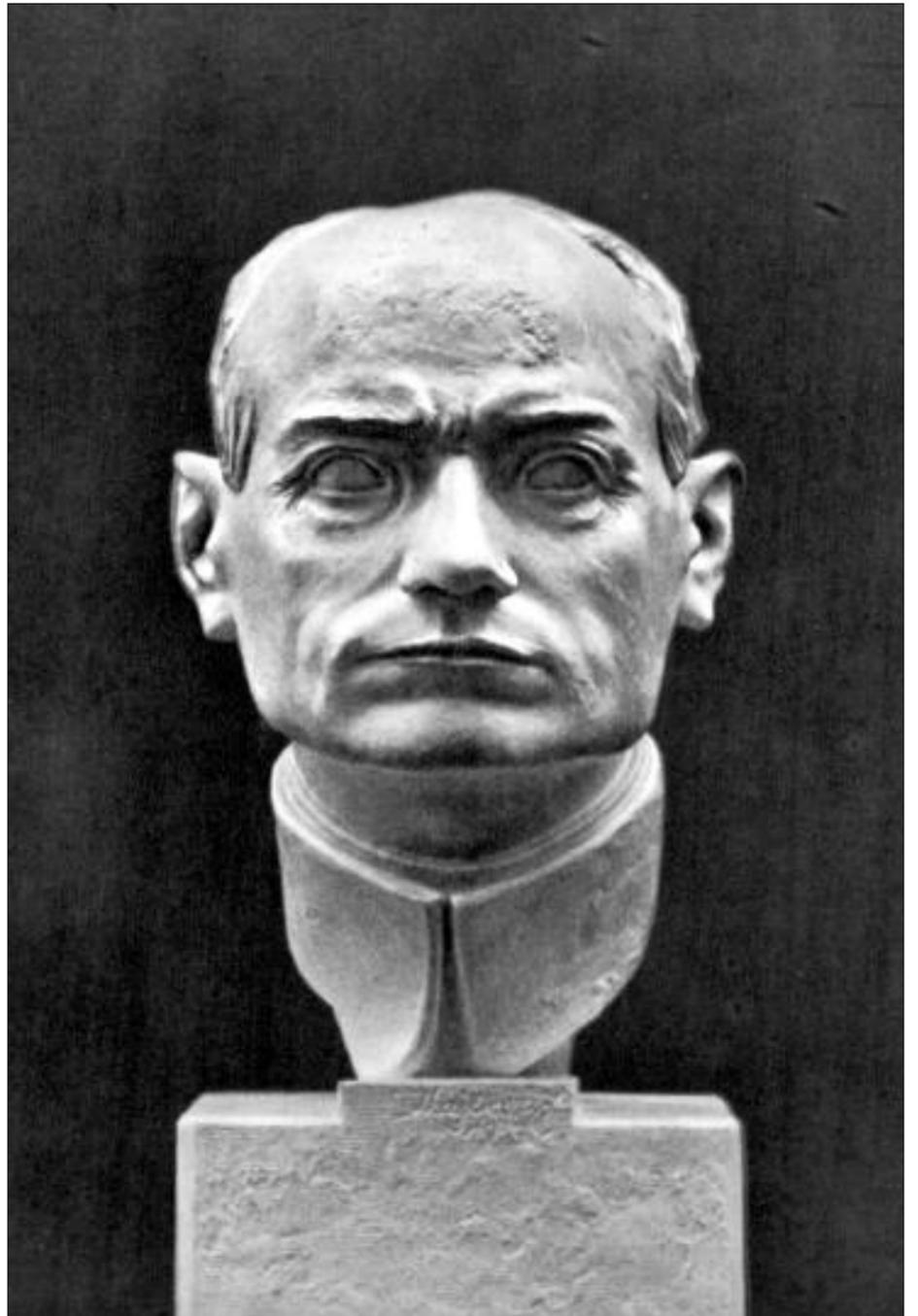
Po skončení 2. svetovej vojny a návrate Beneša na prezidentský stolec do Prahy, poslední štyria svedkovia boli ihneď uvrhnutí do väzenia. Ale nehovorili nič o streľbe, lebo vedeli čo ich čaká. Hneď v máji roku 1945 J. Formana zavrel na 16 rokov, O. Fořta na 16 rokov, lesného inžiniera na 20 a K. Murgaša tiež na 20 rokov.“

Tak umlčali všetkých svedkov o zastrelení Štefánika. Ale pravdu nemožno zastreliť!

Táto česká kniha nazvaná Černá kniha minulosti je jeden z významných svedkov trvalo svedčiacich o politických vraždách a o utrpení čestných ľudí pod neľudskými politickými systémami.

Na základe už zozbieraných materiálov bolo by múdre zorganizovať súd o zostrelení Štefánika a urobiť definitívnu bodku za politickou vraždou nášho protikomunistického, slovenskeho a európskeho bojovníka za slobodu národov a demokraciu.

* *Milión dolárov, zbierku amer. Slovákov „Za slobodu Slovenska“, osobne do Masarykových rúk odovzdal katolícky kňaz, maliar, vedec, vynálezca účinkujúci vo Wilkes Barre. Pa. Jozef Murgaš v roku 1918. Masaryk ho pritom pozval na Hradčany. Pri návšteve Prahy v roku 1926 prezident Masaryk odmietol Murgaša prijať.*

Ladislav Majerský: Poprsie generála M. R. Štefánika (kameň)

Ked' počujem slovo Slovensko, moji mi myšlienkami a mojimi pocitmi prechádzajú nesmierne silné a vibrujúce emócie. Nečudo. Veď Slovensko je to vzácne miesto, kde som uzrel svetlo sveta. No nielen to. Na Slovensku som prežil podstatnú časť života. Tam som pocítil prvé teplo materskej a rodičovskej lásky. Na Slovensku som urobil moje prvé, zo začiatku neisté, ale predsa dôležité kročky. A postupne istejšie, no nie vždy, kroky do skutočnosti života. Samozrejme, tam, na mojom rodnom Slovensku, som počul a vyslovil prvé slová. Slová prepotrebné, slová reči malebnej, materskej. Na Slovensku som spoznal prvé hodnoty priateľstva, prvé pocity lásky, nielen rodičovskej a rodinnej, ale tej druhej, ľudskej, tak prepotrebnej pre harmóniu existencie a pre hodnotu života. Na Slovensku som spoznal vieru. Vieru v to Všemohúce a nadprirodzené. Samozrejme, tam na rodnom Slovensku som zažil aj prvé sklamania.

Môže niekto toto všetko, čo nás formovalo, čo nás robilo tým, čím dnes sme, čo nás robí ľuďmi, zahodiť jedným šmahom do zabudnutia? Môže niekto vyhlásiť, že on či ona svoje korene nepotrebuje, pretože sú občanmi sveta? Nuž verte mi, priatelia, tí, ktorí si to myslia, sa nesmierne a preukrutne mýlia. Čím dlhšie budú mimo vlasti, tým viac si budú uvedomovať, ako sa nesmierne mýlia.

Žijem už väčšiu časť života mimo Slovenska. Prešiel som kus sveta. Spoznal som množstvo krajín. Postretal som mnoho ľudí rôzneho postavenia a rôzneho povolania. Od zametačov ulice, cez robotníkov, podnikateľov, inžinierov, lekárov, kňazov, až po biskupov, guvernérov, ministerských predsedov, ba dokonca aj jedného či dvoch prezidentov a aj britskú kráľovnú. A jej veličenstvo som stretol práve preto, lebo som bol Kanaďan slovenského pôvodu, ku ktorému som sa hrdo hlásil.

Nikto z nich nebol len občanom sveta. Boli to Američania, Rusi, Francúzi, Nemci, Maďari, Česi, Angličania. A môžem vám povedať, všetci boli hrdí na to, kým sa narodili.

Žijem v Kanade, kde moji spoluobčania sú Kanaďania. Dokonca aj ja som Kanaďan podľa občianstva, no pôvodom som Slováčok. Prvá otázka, keď emigrujete alebo sa uchádzate o prácu mimo vlasti je:

„Vaša národnosť, prosím?“

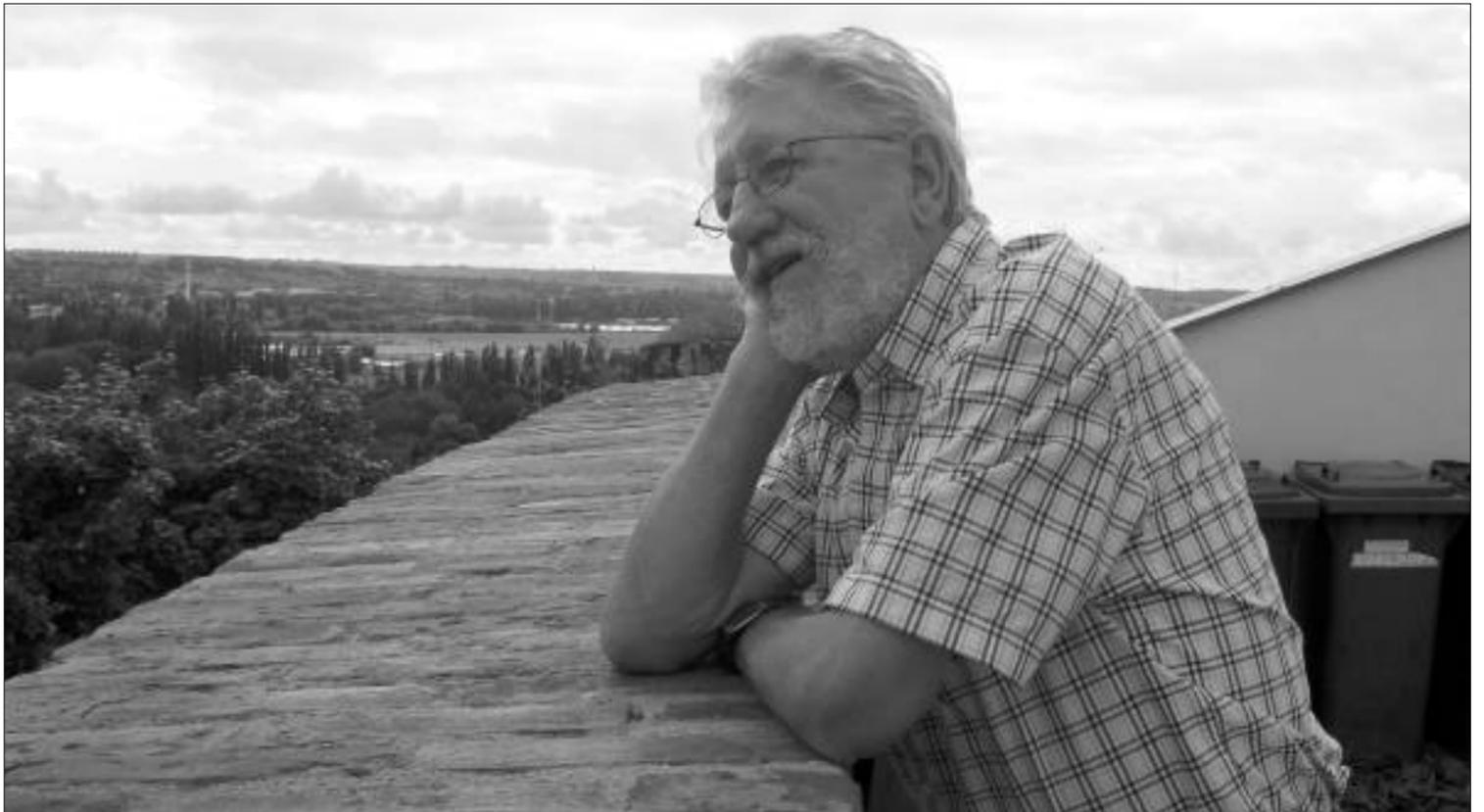
Skúste odpovedať, že ste občanom sveta.

Nuž, a tu je princíp všetkého. Nech sme kdektoľvek vo svete, stále ostávame tým, čím sme sa narodili. Ba čo viac, čím viac sa hlásime k svojmu pôvodu a nehambíme sa zaň, tým viac si nás ostatní vážia, lebo vedia, že i my si ich vážime bez ohľadu na to, kto sú oni.

Mne práve moja láska k pôvodnej vlasti, k môjmu národu, otvorila dvere ako umelcovi do kanadskej spoločnosti. Pretože som vo svojej tvorbe užíval mnoho slovenského, to, čo ma formovalo ešte na Slovensku a čo som si priniesol so sebou do emigrácie. Práve pre túto slovenskosť moja tvorba bola trochu iná a pre kanadskú spoločnosť viac zaujímavá.

Nuž a táto láska k podstate, k mojej slovenskosti ma vedie k mojim návratom na Slovensko.

Pri poslednej návšteve v auguste tohto roku som znova prežíval túto úžasnú záplavu emócií. Už samotný fakt, že prakticky všetci ľudia hovorili po slovensky, bol neuveriteľný zážitok. Veď túto pohodu v Kanade nemám. Znovu som kráčal po miestach, ktoré mi obnovovali moju minulosť, vracali ma do mojej mladosti. Moje sloveské ja sa znovu rozochvelo do plnej intenzity cítenia a vnímania toho všetkého okolo mňa. Postretal som fantastických ľudí, počnúc básnikom Teodorom Križkom a vďaka jemu i kardinála Jána Chryzostoma Korca.

Slovenské spomienky

Objavil som, samozrejme, že sa mnoho zmenilo od mojej predchádzajúcej návštevy. Slovensko mi dnes veľmi pripomína v určitých sférach vyspelé krajiny západnej Európy či Severnej Ameriky. Aspoň v určitých sférach každodenného života. Začína to samotným faktom, že som nepotreboval vstupné vízum na hraniciach. Že som vo väčšine obchodov a v reštauráciách mohol platiť kartou Visa. V každom meste boli reštaurácie rôznych svetových kuchýň, dokonca japonské suši, čo je raritou aj v mnohých západných krajinách. Že som kráčajúc po ulici vi-

del presne také isté autá ako v Kanade alebo kdektoľvek inde na Západe. Ba dokonca som mohol zastať pred ktorýmkoľvek bankomatom a vybrať si okamžite peniaze na svoju obyčajnú, quebeckú bankovú kartu. Zvlášť pre mňa, prichodiaceho z Kanady, to bolo úžasné. A mnoho podobných poznatkov ma príjemne prekvapilo. Samozrejme, dobre mi padla ešte aj skutočnosť, že prepočtom na kanadské doláre ceny boli lacnejšie ako v Kanade, počnúc nákupom v obchodoch, cez reštaurácie až po ubytovanie v hoteloch. Čo napríklad nemôžem povedať

o Rakúsku, Švajčiarsku, ba ani Francúzsku a Anglicku. Tam sú dnes ceny oveľa vyššie ako v Kanade.

Otázkou však je, prečo mi mnohí priatelia a známi, ktorých som pozval na stretnutie v týchto reštauráciách, povedali, že oni si veru nemôžu dovoliť nývštevku takých podnikov. Z finančných dôvodov. To ma zarazilo a potvrdilo moju domnieku, že niečo nie je v poriadku v štáte slovenskom. Postupne, po mnohých rozhovoroch s priateľmi a známymi, som zistil, že veru veľa ľudí dnes na Slovensku žije na hranici chudoby. To rozhodne nie je dobrá vizitka pre politikov, ktorí takúto situáciu pripustili. Pritom som zistil, že množstvo prosperujúcich podnikov je v rukách cudzincov mnoho z nich v rukách českých), všade po Slovensku.

Potešila ma krásna a čistota miest. Skoro všetky historické budovy vnovené a zreštaurované. Mnoho nových pekných budov, no nie všetky zapadajúce do vzácnnej historickej architektúry. Že všetky domy vôbec boli v dobrom stave, až na niekoľko výnimiek. Množstvo krásnych kvetov v parkoch. Zákaz automobilovej premávky v centrách miest, čo ich robí prístupnejšími pre turistov a obdivovateľov. A samozrejme slušnosť a pozornosť veľkej časti občanov, ba dokonca štedrosť. Tradične to vlastnosti našej slovenskej pohostinnosti.

Žiaľ, musím byť úprimný. Len u starších generácií. Nuž, a tu mi prichodí povedať aj nedostatky, ktoré ma prekvapili a zamútili. Už som spomenul finančné ťažkosti mnohých občanov. Je tu ale aj problém s mladou generáciou. Nerád by som generalizoval, ale väčšina z nich nerešpektuje mnohé dôležité občianske a ľudské princípy. Nehovoriac už o rešpekte k starším ľuďom. Takéto jvy sa vyskytujú aj v iných krajinách. Ale ja hovorím o absolútnej arogancii veľkej časti mladých k občanom a všetkému, čo nie je v ich záujmovej sfére. Tiež ma nesmierne prekvapilo, že väčšina z tých, s ktorými som mal šancu hovoriť, nemala skoro žiadne znalosti z našej histórie a nemali o ňu vonkoncom záujem. Ich odpoveď bola, že to nie je pre ich život podstatné. Toto som pozoroval aj u niektorých občanov staršej generácie, hoci sa našli aj prekrásne výnimky.

Môj celkový pocit je, že hodnota peňazí prevyšuje dnes u mnohých všetky ostatné hodnoty.

Áno, peniaze sú faktorom, ktorý hrá dôležitú úlohu v živote každého člove-

ka. Ale nemôžu byť najdôležitejším princípom ľudskej existencie. To by bol koniec všetkej ľudskosti a nakoniec aj koniec civilizácie ako takej.

Tiež som si uvedomil, pozorujúc komunikačné prostriedky (tlač, rozhlas, televíziu), že tieto nedostatočne informujú občanov, ba dokonca ich často informujú zle. Že dokonca rozširujú polopravdy. A nielen v informáciách z domova, ale aj zo sveta. Kladiem si otázku – prečo, v záujme koho? Pritom je zaujímavé, že predstavitelia týchto inštitúcií majú plné ústa demokracie. Je snáď v záujme skutočnej demokracie rozširovať polopravdy? Alebo je to v záujme niečoho, či niekoho a demokracia je len maska, do ktorej sú tieto polopravdy zabalené?

Ohromila ma záplava braku, hlavne americkej bulvárnej tiežkultúry. To je neuveriteľné, čím všetkým a nehodnotným je dnes Slovensko zamorené. Ja len verím, že politici a hlavne národ sa konečne prebudia. Hovoriac o politikoch, šokujúcim faktom pre mňa bolo Hviezdoslavovo námestie. Ako je možné, že primátor mesta Bratislavy a jeho funkcionári dovolili, že niekto, nech už to bol ktokoľvek, vybudoval v strede tohto námestia, pred budovou historickej budovy Národného divadla, nesmierne škaredú a nechutnú konštrukciu, navozil tam tony piesku, vraj pre dôležitú volejbalovú súťaž. Veď pre tieto aktivity má Bratislava množstvo všakových športových areálov.

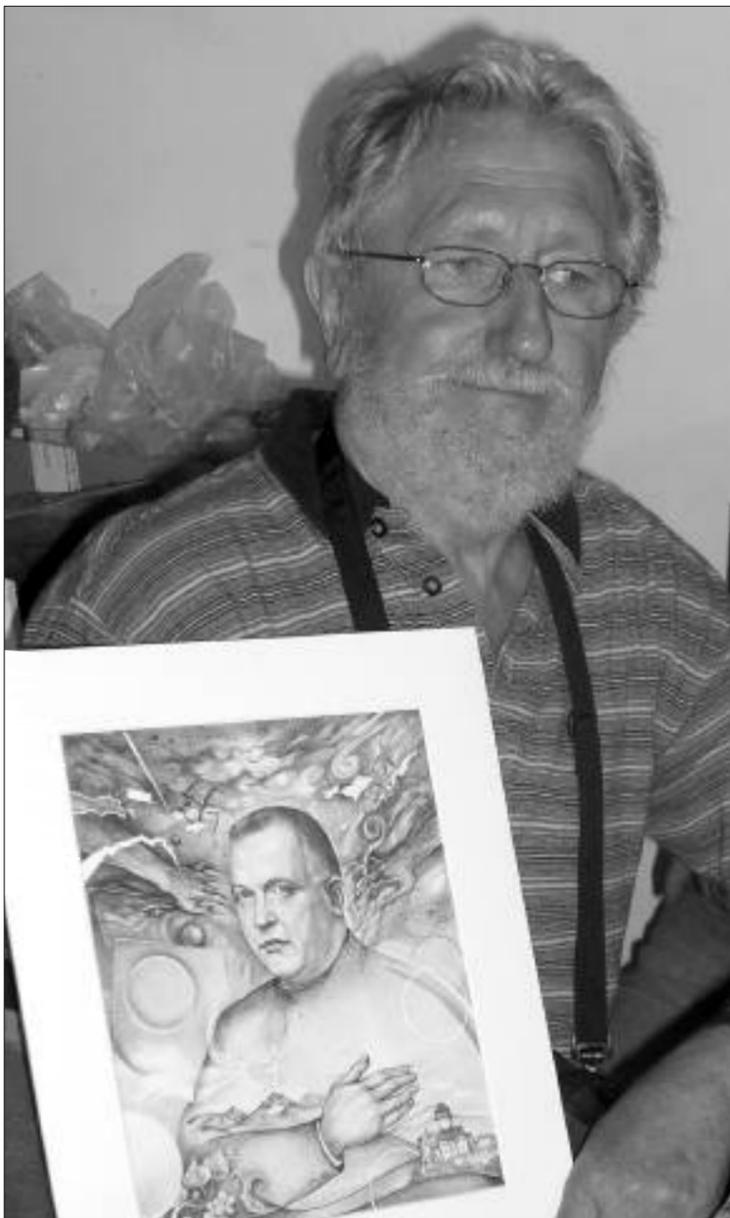
Nuž, vážení mestskí politikári, hanbite sa. Veď to bola v prvom rade urážka statočných občanov mesta, urážka historických hodnôt Slovenska a Slovákov, ale aj urážka návštevníkov a zahraničných turistov. Takto zoškľiviť jednu z najkrajších častí historickej Bratislavy! V každom prípade, či už to bola vaša hlúposť alebo zámer, do vedenia mesta rozhodne nepatríte. To by sa nemohlo stať v žiadnom inom hlavnom meste kultúrneho sveta.

Nuž, toto je niekoľko postrehov z mojej poslednej návštevy milovaného Slovenska. Mojih dojmov, či už dobrých, či menej dobrých je oveľa, oveľa viac. Zabrало by to však veľa priestoru, a tak som vybral len niekoľko z nich.

Držím palce a modlím sa, aby sa moje milované Slovensko za pomoci občanov a pomoci dobrých a statočných politikov čím skôr stalo znova prosperujúcou krajinou, vernou svojim kresťanským tradíciám, s tvorivými a vzájomne sa rešpektujúcimi obyvateľmi, ale tiež občanmi rešpektujúcimi všetky princípy pravdy a spravodlivosti.

Verím, že ak Pán Boh dožičí, na Slovensko sa určite čoskoro vrátim.

TIBOR KOVALIK, Québec

Snímky: Teodor Križka

Baletka

ach
tá
v balans
vypätá
špička
i
päta
o vzduch
opretá
márna
kresba
citom
do biela
vločka
v kľaku
trikrát
letela
pád
ticho
z hudby
bez ľadu
zima
priestor
bez tela
zuni
zvoní
cinká
výkrik
pohľadu

Dominike

Brieždi sa a pomaly ti svitá
pozvaná si do objatia Bytia
celou byť a prežiť svoj čas milosti
A je v tom aj prežiť si kríž do pribitia...

Hymnus

Neľútostná láska
a milosť
bez milosti darované
na ľúbenie
v mojom tele
aby rástla

Neľútostná láska...
Osturňa

Drsná a krásna
na biednych krosnách tkáš
bohaté ľudské vzory

Koľkokrát
tadiaľ prešiel –

z kresaných vrát
po bielom plátne
na Veľkom voze
Kráľ času

– tíško neukáž
a do dna nedopovedz

Až kým sa neotvorí
tvoje biele nebo
môj Boží Bože

Holub

Lietaním sa kúpe v slnku
krdel' holubov
Vzdáva Bohu hold –
jeden z nich sa skláňa k sklonku

PETER CHORVÁT

V

Nevládze už sivý holub
Vzletnou rozlúčkou
klesá k zemi snov –
dobrej škole svojho bóľu

Nebo je mu rov

e

Z ignaciánskych DC

Na zemi kvitne jedna lúka,
stvorená pred stvorením, dávno.
Koľko krás a právd ľuďom núka;
právd, z ktorých každá je tou hlavnou.

r

Svojou láskou nás na nej napoj,
keď suka diabol zaujíka,
strojac sa na posledný, na boj.
Nuž, veď ho, Tvoja svätá ruka.

s

Ikona L

Nejasnosť
zažiha obrazné

e

Oblátka oka
v oku kríža

Zaživa znie
svetelný motív –

Syn Matky
Matka Otca
Otec všetkých

Nemci a Poliáci

Priznanie Günthera Grassa, že ako mladík bol členom pohotovostných oddielov SS podnietilo Hermanna Tertscha,* novinársku hviezdu španielskeho denníka *El País*, napísať nasledujúci, rovnomenný článok o Nemcoch a Poliakoch. Nezmiňuje sa v ňom o nás, Slovákoch, no i tak je užitočné zoznámiť sa s názorom španielskeho, vlastne „západného odborníka“ na Strednú Európu s jeho názorom na dva nám dobre známe národy, pretože takíto „odborníci“ sa (nielen) v západných demokraciách spravidla stávajú mienkotvorcami a často aj priamo tvorcami oficiálnej štátnej politiky príslušnej krajiny. Svoju znalosť Strednej Európy nám Hermann Tertsch vari najlepšie „dokazuje“ vyzdvihovaním istých politikov, napr. V. Havla. Svoju aroganciu, ktorú si tento pán dovoľí, zrejme iba voči Slovanom, zasa „hodnotením“ bratov Kazcynskich. Posledná veta z jeho článku však stojí za zapamätanie, pretože nepochybne, aj keď je smerovaná do súčasného Poľska, vystihuje verne situáciu v SR, najmä (dúfajme, že iba) počas uplynulých ôsmich rokov.

To najlepšie, čo mohol svetoznámy spisovateľ Günther Grass v auguste 2006 urobiť, bolo zmyslieť si napísať a poslať sudcovi Pavlovi Adamowiczovi pohľadnicu hanzovného mesta Danzig, inak aj rodného mesta spisovateľa, ktoré bolo v osemdesiatych rokoch veľmi dôstojne pretvorené vo veľký európsky maják, vo veľmi poľské, robotnícke a prístavné mesto Gdaňsk. Tam, v tomto meste sa Grass narodil, tam, v susedných útesoch na Westerplatte, sa rozpútala 1. septembra 1939 druhá svetová vojna. V tomto meste sa v r.1980 začalo aj finále tragických dôsledkov tejto vojny, krach komunistického režimu, ktorý nahradil v Strednej Európe po vojne nacistov.

Vo verejnej katarzii, ktorú Grass uvoľnil z pút svojej trýznivej, väznenej a znova oživenej pamäti, malo byť Poľsko protagonistom. Za spravodlivého lomozu oklamáných úprimných, či falšných obdivovateľov, zdesených priateľov i triumfujúcich nepriateľov, Poľsko reagovalo so vznešenosťou, s akou tento národ vystupuje vždy v rozhodujúcich okamžikoch proti prosperchárom, oportunistom, pokrytcam a lokajom.

Adamowicz odpovedel Grassovi, že Poľsko rozumie jeho pohľadnici. Tá odpoveď má možno cenu života: je v nej vážnosť, ktorej sa Poľsko vo svete teší, pretože pozná bolesť i porážku, obnovu a zdvih, sublimáciu i slávu. V napoleonských ľahkovážnostiach v Somosierra** i v hrdinstvách v Montecasino, vo Varšavskom povstaní, ale aj v štrajkoch v Gdaňsku, vždy bolo veľkomyseľné voči porazeným, ako keby boli jeho vlastní.

O Grassovi a o otrase, ktorý jeho fascinujúca kniha prebúda v tých, ktorí ju čítali, budeme hovoriť inokedy, nevojdú sa tu tisíce pocitov empatie a hnevu, rozhorčenia i vďačnosti, zadosťučinenia, radosti a či zlosti, priateľstva, spoluviny i prenikavých literárnych emócií, ktoré kniha, skoro by sa mohlo povedať, posledné zúčtovanie s omylom, poskytuje.

Vráťme sa letmo do minulosti, k dvom veľkým stredoeurópskym národom, z ktorých vyrástol Grass. Viedli medzi sebou vojny a zastrášovali sa ako málokto iné. Poliáci – väčšmi ako Rusi – sú tými Slovanmi, ktorými opovrhne Schiller, keď hovorí, že Slovania sú obmedzení vo svojom bytí tým, že vládnu iba dušou, Francúzi zasa iba charakterom a vraj len Nemci sa tešia Božiemu privilegiu vládnuť hĺbkou a veľkosťou duše i charakteru súčasne.

Desivé sú v súvislosti s Grassom v súčasnosti opäť vyslovované tézy, ako napríklad táto: „všetci poľskí vlastenci pociťujú zadosťučinenie, pretože sa dokázalo, že je nemožné, aby jestvoval čo len jediný dobrý Nemec“.

Najlepšie hlavy Solidarity počnúc robotníkmi ako Lech Walesa, až po obdivovaných intelektuálov Adama Michnika alebo Bronislawa Geremeka a iných grandióznych Poliakov -Európanov, Mazowieckého a Bartoczevského, všetci mali vždy poruke riešenia typu španielskej premeny - uzmiernenia. Tú vykonali napriek nevoľi svojich blížnych.

Poľskí analytici Adam Pieczynski

či Maciek Stasinski, vždy keď prišla reč na Španielsko, hovorievali, že nám závidia tri P na našich hraniciach, Pyreneje, Portugalcov a ryby (pescas). Sú to vraj celkom isto lepší susedia ako Rusi a Nemci. Uzmiernenie, to bola práca vo vnútri, v národe, ale tiež vonku, v zahraničí. No dnes o vyššie uvedených politikoch a Václavovi Havlovi, Gyulovi Hornovi aj o iných ich veľkosti, vo hviezdnej hodine Európy a tiež o Helmutovi Kohlovi a Michailovi Gorbačovovi, možno už iba snívajú a zvyknúť si. Dnes majú Poliáci vo Varšave dvojčatá - Kazcynskich, Jaroslawa a Lecha. Prvý je prezidentom republiky, druhý predsedom vlády. Obaja, tak málo noblesní ako sektári, sú ponorení do onej provinčnej subkultúry alebo predmestskej obmedzenosti, bez znalosti iného jazyka okrem toho o ich intrigách, inej literatúry s výnimkou tej o ich propagande a iného citu, než toho, ktorého sú schopní neotesani, triumfujúci prosperchári, experti na úskoky, ktorým robí radosť ponižovať svojich protivníkov a ktorí sú pomstychtiví naprieč generáciami.

Moc neteší, ak je využívaná pre ukojenie mýtu o spravodlivej odplate. Sú aj takí antikomunisti, ktorí provokovali vážne diplomatické incidenty s Nemeckom, aby bránili jasnú etnickú kriminalitu komunistov proti Nemcom v r. 1945. Potrebujú vnútorných alebo vonkajších nepriateľov, aby tak ospravedlňovali svoju každodennú neschopnosť. Naplňajú iba ideologické krmné válovy a neostáva za nimi žiadne, ani to najprozaickejšie riešenie a samozrejme ani žiadna ušľachtilá myšlienka.

* Hermann Tertsch je novinársku hviezdu významného denníka *El País* (Španielsko). Slávu si získal i prostredníctvom kníh, ktoré napísal a ktoré sa na Západe vysoko hodnotia čitateľmi i v odborných kruhoch. Obsahujú totiž zasvätené politologické analýzy popisovaných dejov a miest. Je považovaný za odborníka pre Strednú a Južnú Európu. (Pôsobil aj ako spravodajca zo Strednej Európy a z iných oblastí, kde práve prebiehal konflikt, napr. Balkánu). Na druhej strane, inými je pre svoje proamerické postoje kritizovaný a označovaný aj ako „čestný spolupracovník Ľžiméditi“.

** Mestečko Somosierra leží v údolí pohoria s rovnakým názvom. Údolie Somosierra je široké iba cca 1,5 kilometra a tvorí prírodný predel medzi dvoma Kastíliami. Mestečko, predovšetkým vďaka prírodným podmienkam slúžilo od stredoveku ako pevnosť chrániaca Madrid pred votrelcami (od Madridu je vzdialené cca 80 km). 30. novembra 1808 sa Somosierra stala dejiskom jednej z kľúčových napoleonských bitiek pred ich vstupom do Madridu. Napoleonove vojská ho nemohli ani niekoľkými útokmi dobyť. Rozhodujúcu bitku napokon pre Napoleona vyhral oddiel poľskej jazdy, ktorá bojovala ako súčasť jeho vojska. Poľská jazda utrpela mimoriadne ťažké straty (70% mužov zahynulo), no pevnosť dobyla jediným útokom. Legenda hovorí, že Poliáci sa pred bojom riadne potúžili a práve toto má autor článku zrejme na mysli.

Preložil JOZEF HLUŠEK

História vzniku písma a jeho tvorivé využitie

Vo všeobecnosti čítame a píšeme tak rýchlo, že v skutočnosti nemáme žiadnu šancu postrehnúť našu písanú abecedu a znakový systém pôvodne založený na maľbe, „graffiti“ či čmáraniciach. Muselo prejsť dlhé časové obdobie kultúrneho vývoja, ktoré tieto primitívne obrázky neskôr prevzalo do fonetického a sémantického systému.

Archeológovia zaoberajúci sa písomnosťami určili, že napríklad písmeno „A“ pochádza z načrtnutej kravskej hlavy – v súčasnosti je obrátené, takže rohy sa stali nožičkami písmena A – a písmeno „B“ predstavovalo obrázok domu – išlo tu zrejme o dvojizbový dom.

Dnes, keď postupne spoznáваме vizuálny obsah jazyka, je to často ako hra, ako rébus, v ktorom je slovo nahradené obrázkom niekedy s rozdielnym významom: obrázok oka je písmeno „C“ a v spojení s obrázkom ovečky to značí „Vidím ťa“.

Ako vieme, *egyptské hieroglyfy* vznikli kombináciou obrázkového písma a niektorých fonických symbolov. Ostatné grafické systémy sa čoskoro stali fonetickými – kde symbol označujúci písmeno prestal byť obrázkom a zastupoval len zvuk – tieto systémy mali však úplne rozličný typ znakov, čo môžeme pozorovať v arabských a hebrejských textoch v opozícii k latinskej abecede, ktorú používame.

Na druhej strane grafický systém založený na čínskych ideogramoch stále kombinuje fonetický princíp s obrázkovými znakmi, nazývanými tiež *ideogramy* alebo *piktogramy*.

Niektorí západní básnici pohrávajúc sa s touto myšlienkou vytvorili *kaligramy* – kaligrafické obrázky ako napríklad básne v tvare srdca, ktoré sú symbolom dňa zaľúbených. Známe sú Apollinairove *Kaligramy* (1918). Ide o typograficky netradične riešené voľným štýlom písané básne – tzv. *vizuálne básne*, ktoré do sveta poézie vnášajú nové princípy a zobrazovacie prostriedky. Autor typograficky zdôrazňuje hlavné obrázky na báze ideogramov, pričom umožňuje, aby sa jeho básne dala čítať z ktorejkoľvek strany – sú to básne-obrázky.

Profesionálni pisári, akými boli napríklad mnísi prepisujúci stredoveké rukopisy, chceli niekedy písmená vyzdobit' – tento spôsob voláme *iluminácia* – pod zámenkou priťahnutia pozornosti na ich tvar, takže „S“ sa mnohokrát stávalo hadom. Ešte aj novelista *Victor Hugo*, autor *Bedárov*, naznačuje, že písmeno „A“ vyzerá ako štít strechy domu a „H“ mu pripomína dvoch lekárov prenášajúcich nosidlá.

Básnici si boli takisto vedomí zrakovej sily písmen a samotných básní. Staroveký grécky básnik sa pokúsil napísať modlitby v tvare oltára, no a v období renesancie poeti písali pijanské piesne v tvare sklenených fľaš. A komu nie je dôverne známy príbeh od *Lewisa Carrolla* nazvaný „*Potkanie chvosta*“ v tvare potkanieho chvosta?

V súčasnosti svet reklamy prijíma všetky tieto prekrásne nápady a tradície a vytvára z nich texty vyvolávajúce zrakový vnem – niekedy transformujúci slovo do obrazu priamo pred našimi očami. Takto by sa dala popísať dlhá cesta prehistorie nástennej maľby dobytka v jaskyni.

MÁRIA OKÁLOVÁ

Od starobyklých písem k novodobému lettrizmu

Šesťdesiate výročie vynájdenia novodobej umeleckej tendencie – Paríž 1946 – Isidor Isou a jeho lettrizmus

Isidor Isou a vznik lettrizmu

V roku 1946 dostal mladý básnik v Paríži – bol ním rumunský utečenec *Isidor Isou* – nápad oživiť poéziu a umenie po útlaku druhej svetovej vojny a po stáročia narastajúcej núde v literatúre. Sedemnášročný Rumun pri čítaní objavil vyjadrenie o *Keyserlingovi*, „básnikovi šíriacom vobables (slová)“, z ktorého následne vyvodil, že vobable (slovo) v rumunčine znamená „samohláska“ (samohláska vo všeobecnosti predstavuje písmeno). Isidor teda čítal: „Básnik šíriaci písmená“, nechal sa ním inšpirovať a vytvoril lettrizmus. *Lettrizmus* je básnická revolučná teória založená na produkcii zvukových alebo akustických zložiek, vytvorená ľudskou bytosťou fungujúcou ako nástroj. Ale počúvajte vynálezcu a zároveň zakladateľa tohto umenia, ktorým bol Isidor Isou: „Lettrizmus je umenie akceptujúce podstatu písmen, ktoré sa jednoducho stávajú samými sebou, pri prekročení ich bežnej funkcie a vplyvom ich tvarovania vznikajú súdržné diela. Nie je to len reč, poézia alebo hudba, lettrizmus vytvára akúsi syntézu všetkých týchto foriem, pričom prekonáva určité konvencie a obmedzenia. Uchýľuje sa k rozkladu slov v podobe typografických variácií, vo vnútorných väzbách písmen, vo veršovej postupnosti, v melodickom spáde reči, v rytmickej súdržnosti alebo v hudobnej téme, variáciách, kontrastoch (umelé spojenie dvoch alebo niekoľkých melodicky vyvinutých hlasov) a harmónii. Uchopiac dané rozdielnosti so zreteľom na vetu, objavuje jednotlivé zložky písmen (poloha, dĺžka, intenzita, zafarbenie), pokúša sa pre literatúru vytvoriť vzor podobný kubizmu s obrazným námetom.“

Isouova myšlienka spočívala v tom, že maľba a poézia môžu byť pri vzniku renovované použitím nového prvku. Týmto prvkom sa stáva písmeno. Takto sa narodil lettrizmus, ktorý v preklade z francúzštiny znamená písmenkové umenie. Lettristická básne vzniká na podnet určitej udalosti (skutok, vnem, pocit). Na získavanie písmen jej slúžia slová, pričom si neuchováva nič z ich jazykovedného použitia, jej usporiadanie odkrýva estetický systém, ktorý je jej vlastný a udeľuje jej špeciálnu hodnotu.

Rozkvet lettristického umenia

Čoskoro sa okolo Isidora zhrlo niekoľko priateľov a nasledovníkov, ktorí ho primáli pustiť sa do boja s unavujúcou povojnovou kultúrou. Znamenie súhlasu, odboj upriamený zoči-voči absurdite a beznádej zrodenej uprostred dvoch svetových vojen, taký bol obraz reality. Isouovo hnutie však ponúka alternatívu: zreorganizovať vedenie, vštepiť prevratný spôsob myslenia nepoddajnej logike a pre ľudstvo hľadať stále nové cesty pomaly sa približujúce najskému šťastiu. Umeľci vytvárali maľby z písmen (lettrizmus, *kreslená poézia*) a tzv. básne zapísané v notovej

osnove, ktoré nazvali zvukové básne (*zvuková poézia*). Dôležitým sa stalo nie rozpovedať tie isté už dávno objasnené príbehy, ale vytvoriť krásne a vzrušujúce novodobé umelecké diela. Hranice medzi umeleckými smermi boli prelomené a všetky druhy tém ako napríklad ekonómia, veda a pod. boli vovedené do písmenkového ošiaľu.

V Paríži zorganizoval autor úvodnú manifestáciu svojej básnickej teórie, bolo to v januári 1946, v čase prezentácie *Úteku od Tristana Tzaru*, ktorého si vyberá za hlavného recitátora. Uverejnením *Manifestu lettristov*, v podobe propagandistických letákov, a otvorením *Centrály lettristov* (sídlo časopisu) v knižnici *la Porte latine* sa dovršuje vznik hnutia. To má v úmysle oslobodiť poéziu od otroctva tradícií, bojovať proti prosperchárskemu účelu reči, obnoviť jedinečnú čistotu jednoduchej komunikácie. Lettristické práce sú číre, usporiadané, pudové a hypersenzitívne. Zrodili sa z hravého a nezaujatého potešenia.

Lettristické hnutie sa stalo jedným z najživších priekopníckych smerov druhej polovice dvadsiateho storočia. Lettristi sa prezentovali na *Parížskom bienále* v centre *Pompidou* a na *Benátskom bienále*, práve tak ako na prehliadkach krížom-krážom po celej *Európe* a *Spojených štá-*

toch. Lettrizmus je kultúrny smer podobný romantizmu a surrealizmu snažiaci sa priniesť poznatky o vývoji všeobecných hodnôt prostredníctvom svojich vlastných charakteristických diel. Snaženie umelcov pokračuje až do dnešných čias, uchvacuje mnohých v Európe aj v Amerike, niekedy získava pozoruhodnú náklonnosť iných hnutí.

Predchodcovia lettrizmu

Bola ňou dadaistická i surrealistická poézia, ktorá sa neskôr samovoľne utiekla i k určitej forme písmenkovej poézie. Aj Baudelaira môžeme považovať za predchodcu lettristického hnutia, pretože vo svojom diele, podľa Isoua, objavuje vzorovú činnosť, ktorú naplňa rytmickou očistou veršou, úplne prebratou lettristami. Lettristi sú presvedčení, že dnešná literatúra by mohla čerpať z mnohých starých prameňov. Napríklad zo slovných hračiek veľkých rétorov: „*Tric, trac, troc trousseband, triquenoque/Traistre, trousson, triquénique tribraque*“ (*A. de la Vigne*), alebo z rébusu od *Marota*: „*Pir vent venir/! vient d'un*.“

Lettristické diela

V dielach vystavovaných lettristickými umelcami môžeme vidieť množstvo stôp rozličných abecied a grafických systémov. *Is-*

ouove ranné práce obsahujú hádanky a karikatúry; na druhej strane *Sabatier* maľuje množstvo vymyslených obrazcov pripomínajúcich petroglyfy, čiže kresby na stenách pravekých jaskýň; *Satiého* práce si berú za východiskový vzor písmenná latinskej abecedy a premieňajú ich do elegantných tvarov toľko napádaných arabských a ázijských textov; pri *Broutinovi* sa zdá, že vytvára hieroglyfické ornamentálne nápisy (kartuše); *Poyet* maľuje s expresívnou plynulosťou využívajúc slovnú hračku. *Roehmer* skladá so znakov útržky hlavolamov; *Seaman* pokračuje v archeologickom pátraní po vzniku grafických systémov.

Súčasťou rôznorodosti týchto diel je pocitovanie starodávnych písomných tradícií, ktoré sa vynárajú aj v dnešných moderných prácach. Tieto diela nečitame doslovne, ale posudzujeme rôzne významy, ktoré sú naznačované významovými prvkami ako sú *písmená, symboly a ikony*. Presný výklad diela je na pozorovateľovi.

Aktívne pole pôsobenia lettristickej skupiny sa neobmedzovalo len na literatúru. Jej metódy tvorby, predpoklady a pracovné zákony sú ukotvené aj v románe, divadle, kinematografii, tanci, pantomime, maľbe, sochárstve a fotografii. To však takisto nie je všetko. Jej fundamentálne myšlienky spôsobili prevrat vo sfére poznania: vo vede, technike, architektúre, ekonómii, politike, filozofii, teológii... a vo všeobecnosti aj v kultúre. Deštruktívou a prelomením strnulosti v prospech čistej tvorby.

Lettristické umenie nás vovádza do najhlbšej minulosti, ale aj prenáša do vzdialenej budúcnosti. Predstavuje syntézu starodávnych inšpirácií a novodobých moderných trendov vo svete umenia.

K osudom Slovákov v Poľsku sa nikdy nestaval ľahostajne

Píšeme o JUDr. Matejovi Andrášovi, ktorý sa v týchto dňoch dožíva významného životného jubilea, osemdesiatych piatich narodenín (19. 9. 1921). Čitateľa Kultúry sa s týmto menom stretli už viackrát, keď mali možnosť čítať fundované články o živote slovenskej národnostnej menšiny v Poľsku a slovensko-poľských vzťahoch. Pokiaľ mu sily stačia, aktívne sa zúčastňuje na podujatiach, ktoré organizuje Spolok Slovákov v Poľsku a redakcia *Život*.

*Keďže som sa narodil v Ždiari ako potomok starých goralských rodín, po otcovi i po mame, rodenej Olekšákovej, musel som sa časom stretnúť s problémom Slovákov na severnom Spiši v Poľsku. Prvá spomienka, ktorá sa mi vryla natrvalo do pamäti, sa viaže s mojím dost' útlým vekom“ – spomína v článku Ako sme začínali na stránkach mesačníka *Život*, ktorý v plnom znení prevzal mesačník *Slovenský sever* č. 2/1998. „Od roku 1924 sme bývali s rodičmi v *Tatranskej Kotline*, kde však škola nebola, preto som navštevoval ľudovú školu v *Ždiari*, kde som býval u starých rodičov. V sobotu som chodieval domov do *Kotliny*, samozrejme pešo, ved' vtedy ešte autobusy nechodili. Raz sa mi pritrafil *furman*, ktorý ma vzal na voz. Bol to gazda so synom asi v mojom veku.*

Cestou sme sa rozprávali a gazda sa ma pýtal, do akej školy chodím. Najskôr som nerozumel jeho otázku.

*Do akej inej školy som mohol chodiť v mojom veku ako do ľudovej, ved' som mal vtedy asi desať rokov. Bolo to okolo roku 1930. Keď sme si vyjasnili, že chodím do slovenskej školy, gazda len ťažko vzdychal a hovoril, akí by boli šťastní, keby v *Novej Belej* mali slovenskú školu. Pravda, doma som sa potom pýtal rodičov, ako to je, a vtedy som dostal prvú informáciu o krivde, ktorá sa stala Slovákom na severnom Spiši, kde leží aj dedina *Nová Belá*, keď ich po prvej svetovej vojne pripojili k Poľsku.“*

Aktívny bol aj jeho otec, ktorý v dvadsiatom roku sa zúčastnil v delegácii Spišianov (zvlášť išli z Oravy) k prezidentovi Československej republiky *Tomášovi G. Masarykovi* žiadať o ochranu proti odtrhnutiu dedín do Poľska.

Matej Andráš ukončil Slovenské reálne gymnázium v Kežmarku v rokoch 1933-41 a Právnickú fakultu UK v Bratislave v rokoch 1941-46. Už od roku 1945 bol redaktorom *Spravodajskej agentúry Slovenska* v Košiciach a potom v Bratislave. V auguste 1945 nastúpil do služieb Ministerstva zahraničných vecí v Prahe, kde pracoval ako referent pre Poľsko, potom ako štátny tajomník *Vladimíra Clementisa* a v rokoch 1947-50 ako konzul Československej republiky v Katovicích, v Poľskej ľudovej republike. V období porušovania socialistickej zákonosti bol vylúčený z strany a v rokoch

1951-55 pracoval ako sústružník v ČKD-Sokolovo v Prahe. Od roku 1955 do roku 1969 bol vedúcim sekretariátu Zväzu slovenských spisovateľov v Bratislave, v rokoch 1969-71 prvým námestníkom ministra kultúry SSR, potom generálnym riaditeľom Slovenského ústredia knižnej kultúry, riaditeľom vydavateľstva *Slovenský spisovateľ* (1972-77) a od roku 1977 bol riaditeľom Slovenskej literárnej agentúry.

Na ustanovujúcom zhromaždení Spoločnosti priateľov Slovákov v Poľsku 10. októbra 1991 si prítomný predseda ÚV Spolku Slovákov v Poľsku *Jozef Čongva*, o rok neskôr (1992) zosnulý ak. sochár *Ludwik Korško*, *Ján Miškovič* a autor tohto článku zvolili za svojho predsedu spoločnosti jubilanta *Mateja Andráša*. V obsirnejšom referáte, či pohľade do histórie Slovákov žijúcich v Poľsku na severnom Spiši a hornej Orave zaujal kritický postoj k polonizácii obyvateľstva, najmä mládeže, nielen v minulosti, ale najmä v súčasnosti. (Ide o definitívne stratenú časť slovenského obyvateľstva mladej generácie. Pozn. autora.)

Želáme mu veľa zdravia a tvorivých síl, aby problematikou Slovákov žijúcich na poľskom území ešte zaplnil stránky novin a časopisov, najmä Literárneho týždenníka, Kultúry, Slovenských národných novin a krajan-ského mesačníka *Život*.

JÁN KUBAŇ

Jozef Tóth:

Žalmy na rozhraní tisícročí
Verbum, Košice 2006

Pre niektoré naduté literárne kruhy, ktoré by sa rady cítili vrcholom umeleckého potenciálu, je meno Jozef Tóth pravdepodobne úplne neznáme, hoci tento jedinečný básnik narodený roku 1925 vydal viacero pozoruhodných kníh. Kto si hoci skusmo zalistuje v hoci ktorej z nich, dá mi za pravdu, že ide o autora, ktorý rozhodne vyvracia klamlivú myšlienku, že v súčasnosti nevzniká veľká literatúra. Opak je pravdou. Každá kniha tohto básnika-kňaza žijúceho v Košiciach je suverénnym potvrdením mojej tézy, že Slovensko je básnická veľmoc.

Mons. Jozef Tóth, absolvent „čiernej Sorbonny“, ako sám nazýva vojenské tábory nútených prác PTP, ktoré absolvoval v rokoch 1950-1954, knižne vydal také skvelé tituly ako *Človek Jób hovorí s diablom*, *Evanjelium apoštola Judáša*, *Spev košického tria* a *Piesne zo Solúna*. V týchto dňoch vydalo vydavateľstvo Verbum jeho najnovší básnický opus *Žalmy na rozhraní tisícročí*.

Výrovnať sa sémanticky i formálne biblickým žalmom je pre väčšinu autorov úloha nad ľudské sily. Zdá sa, akoby starozákonné žalmy boli vyčerpávajúcou studnicou ľudskej skúsenosti a múdrosti, no i príkladom vrcholnej básnickej virtuozity. Pridať k nim hoci len akýsi dovetok nie je vonkoncom jednoduché, aj keď je to dôstojná úloha každého ambiciózneho autora. No to, čo presahuje schopnosti mnohých, v tichu osobného rozhovoru so Stvoriteľom bravúrne zvládol práve Jozef Tóth. Navýsosť pripravený na takú úlohu už inými vynikajúco zvládnutými, no nemenej náročnými témami, ponúkol slovenským čitateľom 150 žalmov moderného človeka ako dôstojný pendant *Knihy žalmov*, ktorú nachádzame ako súčasť Svätého písma.

Žalmy v podaní Jozefa Tótha sú natoľko významovo i umelecky naliehavé a silné, že sa vonkoncom nežiada interpretovať ich, ale iba pokorne čítať a žasnúť nad odvahou a pravdivosťou autora, ktorý dokonale pozná bolesti nášho času. Každý zo stopäťdesiatich textov ukotvovaných rýmami či už foneticky alebo významovo, potvrdzuje dávnu skúsenosť, že

Žalmy súčasníka

krása a pravda sú jedno, že jedna je nositeľom druhej, ak ich uvádza do vzájomného súladu ontologicky správne pochopená láska. V tomto zmysle naozaj Tóthovo dielo nepodlieha hodnoteniu, či a nakoľko spĺňa nároky unudených literárnych skupín a skupiniek či ich dvorných estétov a ideológov, lebo jeho slová sú výkrikom bolesti skúšaného človeka,

ktorý sa nepotrebuje zapodievať otázkou, nakoľko je básnik, lebo každý verš, každý jeho obraz, metafora, symbol svedčia zaňho. Je to poézia akoby v prapôvodnom stave, keď bola jednotou ľudského a nadprirodzeného, keď profánne a sakrálné neboli preseknuté, ale navzájom sa prelínali, resp. vzájomne sa obsahovali.

Kedysi v osemdesiatych rokoch mi jeden dekadentný literárny kritik nahováral, že budúcnosť má iba „literatúra zažívacieho traktu“. Iný literárny kritik, ktorý si našťastie zvolil lukratívnejšie povolanie, svojho času napísal, že Rúfus má právo v literatúre dožiť, ale Križka už nie. Som rád, že ani jedna, ani druhá „prorocká“ myšlienka nepotvrdila jasnozrivosť ich autorov. Naopak, ukázalo sa, že tam, kde sa literatúra vzdáva zmyslu, resp. zmysel vníma len sama v sebe, lebo sa naivne vzdáva svojho ospravedlnenia, ktoré už autor biblických žalmov definoval ako úlohu „chváliť Boha na citare“, teda všade tam, kde sa uspokojuje iba samoúčelnou hrou, stráca nielen zmysel, ale s touto stratou aj čitateľa. Zatiaľ čo literatúra nezabavená „transcendenty“ stáva sa aj mimo mediálneho hurliavku oporou duchovnej katedrály.

TEODOR KRIŽKA

Jozef Leščinský uvádza do života najnovšiu knihu Jozefa Tótha (na snímke vpravo)

Spomienka na významného slovenského jazykovedca

Pripomíname si 150. výročie narodenia významného slovenského jazykovedca, ktorému vďačíme za súčasnú podobu spisovnej slovenčiny. Samuel Cambel sa svojou prácou zaslúžil o rozvoj spisovného jazyka na konci 19. a na začiatku 20. storočia.

Samuel Cambel sa narodil 24. augusta 1856 v Slovenskej Lupči. Študoval v gymnáziách v Banskej Štiavnici, Rimavskej Sobote a v Kežmarku a právo na univerzite v Budapešti, slavistiku vo Viedni na univerzite v Prahe u M. Hattalu. Od roku 1879 pôsobil v prekladateľskom oddelení pri predsedníctve uhorskej vlády v Budapešti, od roku 1899 ako ministerský tajomník. Bol redaktorom vládnych *Slovenských novin*. S. Cambel sa systematicky venoval výskumu slovenského jazyka. Ustaloval jeho spisovnú normu, riešil otázky syntaxe a lexikológie. Uvedomoval si, že reformovať slovnú zásobu nemožno naraz, len postupne. Budoval aj odbornú termino-

logiu (najmä právnickú) a formuloval ju vo svojich jazykovedných dielach. Prácami *Slovenský pravopis* (1890) a *K reči o slovenskom pravopise* (1891) vytvoril základné prameň spisovnej normy slovenského jazyka, pomocou ktorých upravoval nedôslednosti hodžovsko-hattalovskej koncepcie. Išlo najmä o písanie *y, ý, ä, l*, tvarov typu *kostiam, piesni*, ďalej o používanie prípony *-ec* aj v slovách *konec, venec* (podľa neskorších úprav J. Škultétyho *koniec, veniec*). Prispel k úprave rozkolísanej kvantity, k osvetleniu zásad písania predložiek *s* a *z*, k pravopisu cudzích a zložených slov a k úprave písania veľkých písmen. Jeho *Rukoväť spisovnej reči slovenskej* (1902, 1915 a 1919 – upravil J. Škultéty) významne ovplyvnila ustáľovanie modernej spisovnej slovenčiny ako kodifikujúca gramatická príručka, bola jediným poučením o norme slovenského spisovného jazyka do roku 1931.

V politike sa angažoval prouhor-

sky, neveril v úspech slovensko-českého spoluzitia. V úsilí nájsť pre svoje presvedčenie dôvody sa zaoberal otázkou juhoslovenského pôvodu slovenčiny, pričom tvrdil, že jej západoslovenský charakter vznikol pod vplyvom češtiny najmä od 14. storočia, a to po založení pražskej univerzity v r. 1348 (*Slováci a ich reč*, 1903). V prácach *Príspevky k dejinám jazyka slovenského* (1887), *Minulosť, prítomnosť a budúcnosť československej jednoty* (po maďarsky, 1903) prináša cenné historicko-filologické príspevky o spisovnom jazyku. Svojimi štúdiami obohacoval aj Slovenské pohľady. Jedným z významnejších a obširnejších príspevkov je práca *O spisovnej reči slovenskej* (1901). V poslednom, no nedokončenom diele *Slovenská reč a jej miesto v rodine slovenských jazykov* (1906, vyšiel iba 1. diel) plánoval skúmať jazykový materiál všetkých slovenských dialektov, stihol však spracovať len nárečia východného Slovenska. Bol

priekopníkom národopisného výskumu. Po smrti vyšli jeho zbierky *Slovenské ľudové rozprávky* vo viacerých edíciách. Zomrel 18. decembra 1909 v Csillaghegyi pri Budapešti.

Camblovu kodifikáciu spisovnej slovenčiny, založenú na martinskom úze (t. j. podľa rečovej praxe spisovateľov a redaktorov bývajúcich v Martine alebo spolupracujúcich s časopismi a publikáciami vychádzajúcimi v Martine), uvádzal do praxe dôsledne J. Škultéty ako redaktor martinských časopisov aj mnohých knižných edícií. Slovenské pohľady pod vedením J. Škultétyho boli nielen literárnym a vedeckým orgánom slovenskej obce, ale aj príkladom vzornej reči. Pridržiavali sa zásady, že jazyk tlače má byť zrozumiteľný a najmä kultivovaný bez ohľadu na politicko-ideový zámer novin či inej tlače.

Vo svojej práci S. Cambel uplatňoval teoretické i metodické zásady mladogramatizmu, podľa ktorých sa

kontinuita jazykového vývinu odzrkadľuje najmä v dialektoch, preto presadzoval tézu o spätosti jazyka s nárečiami. Camblova Rukoväť pomohla stabilizovať spisovnú slovenčinu v kritickom období vystupňovanej maďarizácie. V Rukoväti boli upravené, príp. spresnené daktoré už skôr kodifikované pravopisné pravidlá a uplatnila sa norma, ktorá už potom platila až do vyjadrenia prvých *Pravidiel slovenského pravopisu* (1931).

S. Cambel má veľké zásluhy v odbore slovenskej filológie, dal vedecký základ skúmaniu spisovného jazyka a dialektov. Po hodžovsko-hattalovskej reforme a po Camblových úpravách sa už nikomu nepodarilo radikálne zasiahnuť do slovenskej pravopisnej sústavy, hoci úsilie o takýto krok neprestalo. V tých časoch reforma stabilizovala celkový stav spisovnej slovenčiny, priniesla upokojenie a vyriešenie zložitej situácie.

JOZEF MACULÁK

(Dokončenie z 4. strany)

Je to len trápna vizitka úzkoprsosti maďarskej národnostnej politiky všetkých čias voči menšinám žijúcim na území Maďarska, ktorú sa všemožne, miestami až brilantne usilujú kamuflovať na veľkorysost'. A tak sa strieľa z takých kanónov, ako sú napr. tieto dva:

1. „Maďarský právny systém neobsahuje pojem povinného používania štátneho jazyka“ (narážka na jazykový zákon SR). Je to parádny gaťafaš!

Pýtam sa pána autora: Za stavu, keď v Maďarsku následkom dlhodobo a dôsledne uskutočňovanej násilnej asimilácie tu žijúcich menšín dnes už takmer nikto nehovorí inak iba po maďarsky, či nie je hanba takúto vetu položiť na papier?

2. „Nie je v ňom ani právny predpis obmedzujúci používanie menšinových jazykov.“ Pravdaže, má to svoj dôvod, akože ani ja svojmu psovi nezakazujem hovoriť po francúzsky. Aký zmysel by malo obmedzovať niekoho v používaní jazyka, ktorý neovláda?! Kým však naši Slováci ešte masovo ovládali svoj materinský jazyk, veru v jeho používaní obmedzovanie boli všetkými prostriedkami (ako som už spomenul: zaušľachovaním, finančnými pokutami, drastickými zákazmi, výsmechmi a zrušením vyučovania v materinskej reči, atď.), o čom autor tej knihy síce dobre vie, ale ani neškrkne).

Hovorí sa tu ďalej aj o menšinových samosprávach. Napr. aj o tom, že: „na miestnej úrovni sú partnermi miestnych samospráv a na celokrajinskej úrovni sú partnermi zákonodarnej a výkonnej moci.“ Je to vraj model samosprávy významný aj v európskom porovnaní! V zavádzaní autor zájde až tak ďaleko, že tvrdí, že cieľom je „aby Celoštátna slovenská samospráva autonómny spôsobom disponovala v záležitostiach menšinových škôl, kultúrnych a iných inštitúcií.“

Horkýže sme my partneri! Možno „Zásadne áno, v skutočnosti však predsa nie“- aby som použil citát od nášho menšinového ombudsmana J. Kaltenbacha.

Doterajšia prax – v rozpore s tvrdeniami autora knihy – ukazuje, že menšinové samosprávy sú v područí miestnych väčšinových (maďarských) samospráv, ktoré si s nimi počínajú tak, ako sa im zachce. Môžu im dať miestnosť, môžu im dať aj financie. Ak majú, a ak aj chcú. Ale ak nemajú, alebo nedajúže nechcú – nemusia. Ak im nedajú miestnosť, naše samosprávy nemajú kde, ak im nedajú financie, nemajú z čoho účinkovať.

Toto zneвозмоženie je prípad väčšiny našich samospráv. Keď Slovenská menšinová samospráva Budapešti – v súlade s literou menšinového zákona – chcela dosiahnuť, aby budapeštianska „szlovenská“ škola sa postupne stala ozaj slovenskou, ihneď sa jej vysvetľovalo, že na to nemá kompetenciu, hoci tá škola má údajne slúžiť Slovákom a je v Budapešti. Nemohli sme ani prevziať, ani založiť takúto inštitúciu, márne sme sa o to pokúšali.

Žiadali sme si aj miestnosť pre budapeštianskych Slovákov. Sľúbili nám aj miestnosť, aj potrebné financie k nej. Nakoniec tú miestnosť sme predsa len nedostali, a peniaze nám tiež nedali, lebo vraj nemáme miestnosť!

Takto to funguje v praxi, o čom pán Tabajdi nemôže nevedieť. Menšinová samospráva od štátu dostane na celý rok napr. 530 tisíc forintov.

Všetko ostatné im má dať miestna väčšinová samospráva, ktorá často aj sama zápasí s finančnými ťažkosťami, a preto tento stav vníma tak, že štát takmer všetku ťarchu menšinových samospráv zvalil na jej plecia. Tvrdí, že štát sa zbavil tejto ťarchy na jej úkor, v

čom veru nie je ďaleko od pravdy. Vznikajú z toho často paradoxné situácie. Napr. v 1. obvode Budapešti sa založilo 6, v nasledujúcom volebnom cykle 9 menšinových samospráv. Ak chcú normálne fungovať, každá z nich potrebuje aspoň jednu akú-takú izbietku. Dostali. Šiesti, resp. deväť jednu! Vo Veľkej Tarči pri Budapešti, v tejto nedávno ešte slovenskej dedine, starosta miestnej väčšinovej (maďarskej) samosprávy jednoducho vyhlásil, že tu už nie sú Slováci, on tu slovenskú samosprávu nepotrebuje, a nedal im nič. V Čabasabadi (Békešská župa) starostka miestnej maďarskej samosprávy sa dala zvoliť aj do slovenskej menšinovej samosprávy, a potom na žiadne zasadnutie nešla, to jest ignorovala ju, ostro vystupovala proti nej. Márne sa slovenská samospráva obrátila na súd, a márne aj na úrad národnostného ombudsmana! Problém ani jeden z tých dvoch nevyriešil. Atď., atď.

Hľa, takýto sme my partneri miestnych väčšinových samospráv, a takéto sú naše právomoci.

Keď autor knihy vymenúva slovenské spoločenské organizácie celoštátnej pôsobnosti, uvádza aj také, ktoré už pred rokmi museli zaniknúť, lebo od štátu nedostali patričnú podporu. Najväčších chýb sa však dopúšťa, keď hovorí o „systéme školských inštitúcií“. Už aj slovo systém je zavádzajúce, lebo v skutočnosti tu žiadny systém slovenských škôl neexistuje. Je tu len 5 asymetricky dvojazyčných základných škôl, a dve asymetricky dvojazyčné gymnáziá. Asymetrické sú na úkor slovenčiny. Dominantným jazykom je v nich maďarčina. Teda ťažko tu hovoriť o akomsi systéme, a ešte ťažšie o systéme slovenskom. Aby to predsa len vyzeralo na systém, autor sem zaradil aj 60 takých čisto maďarských škôl, v ktorých sa vyučuje slovenčina ako cudzí jazyk v rámci rozvrhu hodín, alebo len popoludní v krúžku, miestami len pre štyroch(!) žiakov, čo je viac než opovážlivosť. A tvrdiť, že „4500 žiakov ZŠ sa zúčastňuje slovenskej menšinovej výučby“, keď z nich 3756 žiakov sa okrem slovenčiny všetko učí po maďarsky, je jednoducho trápne. Hovoríť o „predškolskej výchove v slovenskej reči“, keď v Maďarsku ani jedna slovenská materská škola neexistuje, je jednoducho kľamstvo.

A už len niekoľko perličiek z 58. strany. Sú tu vymenované finančné podpory poskytnuté rôznymi organizáciami a inštitúciám. Tvrdí sa tu napr., že „V roku 1996 Základná škola s vyučovacím jazykom slovenským v Erdőkürte dostala 1.500.000,- forintov.“ Žiaľ, v tejto obci existuje len maďarská škola. Na tejto skutočnosti nič nemení ani fakt, že 34 detí sa v nej učí aj slovenčinu. Všetky ostatné predmety sa učia po maďarsky, a tak tá slušná finančná pomoc podporuje školu, v ktorej sa deti miestnych slovenských rodín pomadžarujú, to jest z národnostných peňazí sa podporuje maďarizácia národnosti. Ďalej sa tvrdí, že r. 1997 miestna samospráva obce Kishuta „na zariadenie slovenskej základnej školy“ dostala 1.200.000,- forintov. Nuž, v Kishute, t.j. Malej Hute je tiež len maďarská základná škola, v ktorej sa iba 9 žiakov učí slovenčinu! Ostatní žiaci sa ani slovenčinu neučia, a aj tí deväť sa všetky ostatné predmety učia po maďarsky. Pýtam sa, od čoho je tá škola slovenská? Hádám len nie od toho, že sa v nej pomadžarujú deti slovenských rodičov?!

Máme tu eklatantný príklad na to, že aj oficiálne na podporu našich Slovákov venovaných 2.700.000,- forintov v skutočnosti slúži ich asimilácii! Veď aj napriek klamlivým, zavádzajúcim názvom týchto škôl je jasné, že sú to školy maďarské.

Ako hodnotí situáciu našich Slovákov vtedajšia Celoštátna slovenská samospráva? Táto časť figuruje pod heslom „THE POSITION OF HUNGARY'S SLOVAK COMMUNITY AND THE AIMS AND TASKS ARISING FROM IT 1996/97“ (Situácia Slovákov v Maďarsku a z nej vyplývajúce ciele a úlohy). Ťažko by bolo chváliť tento materiál. Zhotovený bol na základe výskumu, ktorý bol vykonaný r. 1996 predovšetkým „na podnet dohody medzi premiérom SR a MR o revitalizácii Slovákov v Maďarsku.“ „Predsavzali si, že zmerajú predpoklady potrebné na zachovanie našich Slovákov, spôsoby potrebné na ich revitalizáciu a zhrnú konkrétne nároky a žiadosti skoncipované jednotlivými osadami. Robilo sa to pomocou dotazníkov, ktoré boli poslané slovenským menšinovým samosprávam, kde takých niet, tam hovorcom, a kde niet ani hovorcu, tam miestnej (maďarskej!) samospráve! Zo 114 kedysi slovenských (dnes už značne pomadžarčených) osád takýto dotazník poslali do 87, odpoveď sa vrátila z 80 osád. Ak si vtedajšia CSS myslela, že aj takto sa dá dosiahnuť nejaký výsledok, nuž, nemusíme ľutovať, že pri nasledujúcich voľbách (1998) si naši Slováci zvolili nové vedenie.

Spoznať nároky našich Slovákov, samozrejme, je potrebné. Ale chcieť uskutočniť len to, čo sa zo strany – vo svojej reči a sebaavedomí neuveriteľne oslabenej – slovenskej národnosti prejaví v podobe nárokov, znamená zrieknuť sa jej revitalizácie, zmieriť sa s jej úplnou asimiláciou. Nepodať potrebný liek smrteľne chorému, svojho vedomia chorobou pozbavenému pacientovi len preto, lebo ten už neprejavuje nároky (!), je taký nesprávny, neetický, krajne nemilosrdný, neľudský prístup k nemu, ktorý v konečnom dôsledku privedie k jeho strate. To nemôže byť cieľ CSS. Tie nároky treba najprv vzbudiť. To však nepôjde, ak podľahneme zlej propagande, že „nútiť nikoho na nič nesmieme“. Pravdaže nie. Ale tu nejde o nútenie, lež o vysvetlenie a presvedčenie našich ľudí, že robia škodu sebe aj svojim deťom, ak si ich nenaučia svojej slovenskej materinskej reči. Že sami sebe škodia, ak si nežiadajú slovenské vyučovanie a slovenské bohoslužby. A to predsa nie je nútenie.

Na s. 70. sa dočítame, že: „K tomu, aby sme lepšie pochopili dnešnú situáciu osád, musíme sa vrátiť v histórii našej vlasti aspoň do r. 1945.“ Áno, vrátiť sa treba. Ale prečo len do r. 1945?! Tam sa začína história drastického zakazovania slovenskej reči v našej vlasti, a hlavne v našich školách? Veď predsa gróf Apponyi svoje kruté protinárodnostné školské zákony vydal už v roku 1907! Ak chceme pochopiť, prečo a od čoho je povedomie našich Slovákov také aké je, musíme sa vrátiť najmenej do roku 1900. Bez poznania udalostí prvých 50 rokov 20. storočia nie je možné vysvetliť zmätné, často na maďarské vymenené sebaavedomie našej Slovače. Tobož nie tak, ak príčinu tuhej asimilácie našich

Slovákov budeme hľadať „vo výmene obyvateľstva“! Lebo práve sem smeruje ten našepkávaný rok 1945.

Príčiny musíme hľadať vždy tam, kde sú. Netreba naletieť propagande tých, ktorí by si radšej nechali ucho odhrzytnúť, než dopustiť revitalizáciu našich Slovákov. Netreba si osvojovať ich argumenty, veď my máme oveľa viac svojich! Škoda, že hlásenie bývalej CSS sa zmieta v takýchto chybách, keď nie je schopná, alebo len nechce poukázať na pravé príčiny nášho plačlivého stavu.

Na s. 73. sa tvrdí, že: „V 70 osadách funguje materská škola.“ Fungovať funguje, ale aká?! Hádám len nechce tvrdiť CSS, že slovenská?! Prečo autor tohoto textu nie je schopný vyjadrovať sa jasne a presne: nemáme ani jednu jedinú slovenskú materskú školu. Taký je skutočný stav. Ale má ho zakrývať práve hlásenie CSS? To je jej úloha? Toto hmlisté formulovanie sa zopakuje aj pri základných školách: „V 72 osadách funguje základná škola...“! Pravdaže funguje, ale aká?! No maďarská! Ešte dobre, ak sa v nej akotak vyučuje aj slovenský jazyk! V nej jednej sa už ani ten nevyučuje, v iných sa ho učia iba štyria žiaci v popoludňajšom krúžku. Pravda je opäť taká, že nemáme ani jednu jedinú naozajstnú slovenskú základnú školu. Ak je stav takýto, prečo treba okolkovať, prečo to v hlásení CSS nie takto figuruje?

O stredných školách sa hovorí (s. 74), že: Slovenské stredoškolské vyučovanie prebieha v 7 inštitúciách 6 osád.“ Doslova takto. Potom sa začne vysvetľovanie: „V jednej škole (Budapešť) je vyučovacím jazykom slovenčina, v ďalšej sa vyučuje dvojazyčne (Békešská Čaba), v dvoch odborných stredných školách sa odborné predmety vyučujú po slovensky, ostatné inštitúcie vyučujú len jazyk.“ Ako je to?! Autor tohoto textu, príslušník CSS, nevie, že o škole, v ktorej okrem slovenčiny sa všetko vyučuje po maďarsky, sa nedá neďať tvrdiť, že „v nej prebieha slovenské stredoškolské vyučovanie“?! Prebieha v nej po slovensky len vyučovanie slovenčiny, a to je čosi úplne iné.

Na s. 76 sa dočítame, že: „Systém menšinových samospráv by posilnilo, keby tieto samosprávy mali svoj systém inštitúcií. Majú na to možnosť tak na poli kultúry ako aj na poli školstva. Treba vytvoriť predpoklady na to, aby samosprávy takéto inštitúcie mohli prevziať a prevádzkovať.“ Núka sa tu len taká maličká otázka: keď vraj „majú na to možnosť“, potom prečo „treba na to vytvárať predpoklady“? Alebo takto: keď na to ešte nie sú vytvorené predpoklady, prečo autor tvrdí, že „majú na to možnosť“?

Skutočnosť je taká, že veru náš národnostný zákon č. 77/1993 je tak sformulovaný, že: zásadne áno, v skutočnosti však predsa nie“ (to je ten geniálny citát od nášho menšinového ombudsmana J. Kaltenbacha). Len opäť nechápem, prečo túto skutočnosť treba tak pozakrývať a tvrdiť pravý opak skutočného stavu? Činitelia vtedajšej CSS nemali dosť smelosti poukázať na skutočný stav a na nedostatky národnostného zákona?

Na s. 93 pod titulom „A/ Znovuosvojenie si materinského alebo druhého jazyka“ sa píše nasledovne: „Táto úloha znamená to vyučovanie, ktoré najčastejšie je zvykom označovať za vinníka v procese asimilácie. Nesúhlasím s týmto názorom, i keď

škola skutočne má svoju rolu tak v záchrane jazyka, ako aj v jeho pestovaní.“ Potom po vymenovaní rôznych nedostatkov a ťažkostí v praxi vyučovania národnostného jazyka konštatuje: „Avšak táto skutočnosť ani v dávnej, ani v blízkej minulosti nemala, a ani v prítomnosti nemá determinujúci charakter.“

Nuž, čo k tomu povedať? Asimilácia slovenských detí ešte koncom 19. storočia sa začala v škole tým, že nám do nej dali slovenčinu neovládajúceho učiteľa, neskôr učiteľov. Dieťa sa naučilo hovoriť tak, že mu rodičia doma nerozumeli. Deti dorástli, mali svoje deti a tie tiež mali iba po maďarsky vyučujúcich učiteľov. Rozdiel bol ten, že už aj rodičia vedeli ako-tak po maďarsky. Tak to šlo takmer sto rokov a dospeli sme ku dnešnému výsledku, keď už ani rodičia neovládajú dobre slovenčinu a deti ani tak, alebo nijak. A teraz nám tu ide niekto mudrovať, že v tejto veci „škola nemá determinujúci charakter“? Takúto teóriu by si nemali osvojovať pracovníci, resp. členovia zboru CSS, a hlavne by nám ju nemali presadzovať do už aj tak spotvoreného povedomia. Skrýva sa za ňou veľká nechota previesť do praxe tak hlasno deklarovanú medzinárodnú dohodu našich premiérov o revitalizácii slovenskej národnosti v Maďarsku. Dnes, keď túto štúdiu znovu prepisujem, sa už píše rok 2003, a po uskutočnení tej dohody o našej revitalizácii nevidno žiadnej stopy, už o nej ani nechyrovateľ. Summa summarum, toto hlásenie nie je dobrou vizitkou práce našej vtedajšej CSS. Ostáva nám len dúfať, že nová CSS bude mať svoje vlastné myšlienky a nebude chodiť po ne „do susedov“, že – na rozdiel od nej bývalej – bude plniť svoju povinnosť: ochranu záujmov našej národnosti. Kriticky sa pozrie aj na tu predstavenú knihu a zhrzená jej obsahom požiadala jej vydavateľa o stiahnutie a zošrotovanie tohto vedome utvoreného nepodarku.

Spomenul som tu len malú ukážku z množstva nepravd a krivých myšlienok obsiahnutých v knihe THE SITUATION OF SLOVAK NATIONAL MINORITY IN HUNGARY (Situácia Slovenskej národnej menšiny v Maďarsku), ako aj jej druhej časti, ktorú pripravila naša bývalá (1994-98) Celoštátna slovenská samospráva (The position of Hungary's slovak community and the aims and tasks arising from it 1996/97 – Situácia Slovákov v Maďarsku a z nej vyplývajúce ciele a úlohy). Vymenovať jej všetky nedostatky by bola veľmi obsiahla práca. Som presvedčený, že na dôkaz jej nevhodnosti stačí aj polovica tu predstavených výhrad. Ešte raz pripomínam, že túto knihu vydal Úrad predsedu vlády r. 1997, jej zodpovedným vydavateľom je vtedajší politický štátny tajomník ÚPV. Je zarážajúce, že ju rozšírovala aj „naša“ vtedajšia CSS. Aj táto skutočnosť potvrdzuje správnosť ďalšieho postrehu nášho menšinového ombudsmana J. Kaltenbacha, ktorý znie takto: „Žiaľ, najväčšiu rolu v celej tejto záležitosti hrá to „nevypovedateľné“. Charakterizuje nás veľká neúprimnosť. To, čo sa deje, je veľké divadlo, v ktorom nielen elita väčšiny hrá svoju dobre nacvičenú rolu. Jednotliví predstavitelia menšiny sú taktiež postavami tejto hry, ktoré nehovoria o pravde a živote, ale o osobných záujmoch.“

GREGOR PAPUČEK

- Ako by ste charakterizovali Vašu organizáciu a ako sa vyvíjajú Vaše podujatia?

- Všetky naše veľtrhy a výstavy sú hlavne tímovým úsilím o účinnú personálnu komunikáciu. Tá je významným prvkom každého kultúrneho národa. Preto pri vytváraní filozofie veľtrhového centra s celkovou rozlohou viac ako 160 ha, ktoré v súčasnosti disponuje v 20 výstavných halách krytou výstavnou plochou 45.271 m² a otvorenými plochami využívanými na výstavnícke účely s rozlohou viac ako 50.000 m², nejde iba o budovanie hmotnej infraštruktúry a rozširovanie kapacít výstavného areálu, zvyšovanie vystavovateľského komfortu a zlepšovanie kvality služieb, ale aj o to, aby sa prostredníctvom mnohých národných, medzinárodných a multikultúrnych interakcií pozitívne prezentoval imidž krajiny, mesta a pochopiteľne krásna slovenská kultúra a história. Snáď by sme to mohli nazvať úsilím o kultúrnu podporu ekonomiky. Nevšednou súčasťou nitrianskeho výstavného areálu sú Slovenské poľnohospodárske múzeum i poľnohospodárske výstavné políčka. V 28 600 exponátoch múzea, sa na ploche 32 ha spája tajomnosť dávnejšej tradície s krásou expozícií dejín, spracovateľstva, ochrany dediny pred požiarom, prípravy pôdy, sejby, zberu, letectva a ďalších. Zaujímavými sú aj mlyn, pálenica, obecná škola, olejárne, či drevená architektúra.

Verím, že po úspešnom zavŕšení tohtoročnej sezóny bude aj rok 2007 rovnako úspešný.

- Na čo sa môžu tešiť účastníci vašich veľtrhov a výstav v budúcom roku?

- Výstavnícky rok sa začína veľtrhom odborným veľtrhom vykurovania, vetrania, klimatizačnej, meracej, regulačnej, sanitárnej a ekologickej techniky Aqua-therm Nitra.

Nábytok a bývanie 2007 sa bude konať od 6. do 11. 3. 2007. 6. 3. je deň venovaný odborníkom a novinárom. Veľtrh v tomto roku prekročil všetky doterajšie významné rekordy – viac ako 500 vystavovateľov a spoluvystavovateľov zo 16 krajín sveta sa prezentovalo na ploche presahujúcej 26 500 m². Zachoval si pevnosť, že je dôležitým impulzom v inovačnom procese a významným podnetom v oblasti domáceho a zahraničného obchodu i hospodárskej súťaži. Nábytok, rovnako ako dom, záhrada, ale aj automobil, kolekcia módnych odevov, hodinky alebo film ovplyvňujú naše životné prostredie, vdychuje mu dušu a tým vnútorne obohacuje náš život. Pojem dizajnu začína byť samozrejmom súčasťou životného štýlu. Preto organizujeme každoročne v rámci nábytkárskeho veľtrhu i fórum Dizajnu. Nebude tomu inak ani v roku 2007.

Koncom marca prichádza na rad gastronomická výstava Gastra spolu s výstavami pekárska Coda a novinkou je špecializovaná výstava pre Vending, všetky v termíne 27.-30.3. 2007.

Veľmi príjemnú atmosféru ponúka návštevníkom komplex výstav pre milovníkov krásy záhrad, kvetov, bonsajov a múdrosti ázijských filozofií - Bonsaj Slovakia, Gardenia a Enviro v dňoch 12.-15. 4. 2007 s nádhernými ukázkami tvarovania bonsajov, čajových obradov a ďalších zaujímavostí. Súčasťou podujatia je i STONEKOMPLEX, výstava kameňa, kamenárskych výrobkov, nástrojov, strojov, zariadení a technológií, rovnako ako výstava MLADÝ TVORCA s cieľom predstaviť návštevníkom výrobky žiakov stredných odborných učilíšť, odborných škôl a stredísk praktického vyučovania. Ku komplexu týchto podujatí sme pridružili v roku 2006 nové podujatie Dom expo s podtitulkom postav si svoj dom, organizované firmou Low cost expo, a.s. Veríme, že bude úspešne napredovať aj v roku 2007.

Naše veľtrhové informácie sú cenným výrobným faktorom

Nezabúdame na kultúru

Rozhovor s generálnym riaditeľom výstavníckej organizácie

Agrokomplex – Výstavníctvo Nitra,

akad. arch. Ing. Ladislavom Švihelom, Dr. h. c. o výstavách a kultúre

Nasleduje Medzinárodný strojársky veľtrh, ktorý predstavuje najkomplexnejšiu prehliadku strojárstva, zvarovania, zlievania, metalurgie, merania, automatizácie a regulácie. Termín budúročného je 22.-25.5. 2007. A aj keď ide o špecializovaný veľtrh, každoročne sa pri jeho príležitosti konania organizuje i koncert Slovenskej filharmónie.

Zavŕšením letnej sezóny bude návštevnícky veľmi populárny medzinárodný poľnohospodársky a potravinársky veľtrh AGROKOMPLEX s ponukou poľnohospodárskych strojov, potravín, mechanizácie, živočíšnej a rastlinnej výroby. „Veríme, že vystavovateľ i návštevník nájdu na našom podujatí cestu k sebe aj v roku 2007 v dňoch 16.-20.8. 2007“.

15. ročník medzinárodného Autosalónu Nitra sa bude konať koncom septembra. Nasleduje výstava optiky a oftalmológie OPTIC 2007.

Spolu s výstavami drevospracujúcich strojov, technológií a lesníctva nasledujú Drevo – Les v termíne 23.-26. 10. 2007 prichádza i naše nové podujatie 1. medzinárodný veľtrh poľnohospodárskej techniky a technológií Agrosalón 2007.

Očakávame, že sezóna sa na nitrianskom výstavisku bude úspešne zavŕšená jesennými výstavami psov, drobnochovateľov, mačiek. Záver budúceho roka plánujeme ukončiť predajným vianočným podujatím Vianočné predajné dni v Agrokomplexe začiatkom decembra (12.-15. 12. 2007). Nádhernou rozličkou so sezónou býva Vianočný koncert s účasťou popredných umelcov slovenských a svetových scén.

Naša organizácia je členom celosvetovej organizácie UFI, tj. Únie medzinárodných veľtrhov so sídlom v Paríži, čoho podmienkou je dlhodobé plnenie prísnych medzinárodných kritérií definovaných pre medzinárodné výstavné podujatia i členom Stredoeurópskej únie výstavníckej štatistiky so sídlom v Budapešti CENTREX, Eumabois, O.I.C.A a ďalších významných medzinárodných inštitúcií.

Viacrát v histórii výstaviska sa potvrdilo, že práve veľtrhové podujatia, môžu byť aj v ťažkých časoch motorom rozvoja odvetví. Preto chceme byť aj my kvalitným partnerom pre každý subjekt, ktorý sa rozhodne využiť veľtrhy na vlastnú úspešnú komunikáciu.

- Okrem veľtrhov a výstav je však Nitra známa veľkolepými koncertmi. Najznámejší z nich je vždy v septembri pod názvom Hoj vlast' moja, čo vyjadruje?

- Myslím, že znamená hlavne lásku. A jeho príprava vyžaduje cit pre lásku, pochopenie minulosti a zmysel pre umenie. Ak by ste si mysleli, že mám na mysli ľudskú lásku, ani vtedy by ste sa nemýlili. Aj pre tú máme u nás v Nitre a v srdci dosť miesta. Dnes však chcem viac zvýdihnúť lásku k národu, rodnej zemi

a krásnej hudbe. Domnievam sa, že sa nám v tomto roku podarilo v ľudoch vyvolať záujem o ich vlastnú históriu. Možno aj vďaka unikátnym nálezom, ktorých odhalenie bolo spojené s koncertom.

- O aké nálezy išlo?

- Osobitosťou tohtoročného podujatia bolo odhalenie - objavu tisícročia - významných archeologických nálezov z oblasti Bojnej z počiatkov 9 storočia, ktoré poukazujú na hlboké korene Slovanov na tomto území.

- Ich význam je teda naozaj veľký. Zúčastnili sa na podujatí aj významní hostia?

- Áno. Svojou účasťou nás poctili najdôležitejší štátni činitelia - prezident SR Ivan Gašparovič s manželkou, predseda Národnej rady SR Pavol Paška s

hradiť nenávisť láskou. Tou láskou, ktorá je blízka všetkým ľuďom žijúcim na Slovensku.

- Oplyvnil netradičný program i návštevnosť.

- Návštevnosť máme každý rok veľmi vysokú. V tomto roku však prekročila naše očakávania. Koncert, ktorý sa stal významným symbolom vyjadrujúcim vzťah k domovine, nášmu krásnemu Slovensku i mestu Nitra s účasťou 2500 významných hostí.

- Pri akej príležitosti sa koncert organizuje?

- Benefičný koncert Hoj, vlast' moja, býva organizovaný každoročne pri príležitosti sviatku vyhlásenia Ústavy SR. Nadácia Konštantína Filozofa v Nitre, Agrokomplex – Výstavníctvo Nitra

Odhalenie výstavky unikátnych archeologických nálezov z Bojnej počas koncertu Hoj, vlast' moja

manželkou, predseda vlády SR Robert Fico a kardinál Ján Chryzostom Korec, ktorí daný nález slávnostne odhalili za účasti ďalších predstaviteľov vlády SR a Národnej rady SR, štátnej a verejnej správy, odborných zväzov, mesta a kraja.

- Aké boli Vaše dojmy?

- Bola to pre mňa a verím, že aj pre mnohých ďalších účastníkov naozaj veľmi vzácna a neopakovateľná chvíľa. Zdalo sa mi, akoby sa nebesia dotkli našej krásnej slovenskej zeme. Tej, ktorá je taká láskavá nielen tým, že nás živí – obdarováva svojimi plodmi, ale aj tým, že uchováva v sebe také nevšedné miesta – hniezda zázrakov, akým je Bojná. Moje vnímanie tejto čarovnej chvíle umocnil i 1100 ročný zvon, ktorý nás v myšlienkach vracal do nitrianskeho kniežatstva. Starosloviensky otčenáš a Mojmirova prisaha z opery Svätopluk urobili celú udalosť ešte vrúcnejšou. Vitrina s cennými objavmi bola prikrýta slávnostným rúchom so 4 uzlami. Tie boli ukončené trikolórou s menami najdôležitejších predstaviteľov štátu, vlády i parlamentu a Jeho Eminencie kardinála Jána Chryzostoma Korca. Z histórie vieme, čo znamenala Svätoplukova „kliatba“. Zdá sa, že aj keby rôzne búrky ohýbali prúty do všetkých strán, tieto by vydržali. Ale iba vtedy, keď by boli zviazané spolu. Štyri uzly sa rovnako ako prúty stali výzvou k svornosti – výzvou na

a opera SND Bratislava, sú tí, ktorí dávajú do prípravy um i umelecké nadanie, ako aj ochotu venovať všetky prostriedky na opravu Nitrianskeho hradu. Na čele nadácie je Jeho Eminencia kardinál Ján Chryzostom Korec.

- Mohli by ste nám povedať nečo viac o význame archeologických nálezov z oblasti Bojnej?

- Spoločenský význam nálezu je veľmi veľký nakoľko:

- Ide o najcennejšie umelecko-historické dielo najstarších slovenských dejín.

- Dokladá existenciu neznámych výrobo-obchodných a politických stredísk u nás.

- Je najstarším hmotným priamym dokladom christianizácie Slovenska pred cyrilo-medodskou misiou.

- Je fyzickým dokladom najstaršieho písma v slovenskej histórii.

- Zásadným spôsobom obohatí naše vedomosti o počiatkoch národných dejín, kresťanstva, písomníctva a najstaršieho umenia.

- Predstavuje nové symboly slovenských národných dejín.

Súbor skvostných nálezov svedčí o pôsobení kresťanstva na území Nitrianskeho kniežatstva už v podobe pred pôsobením slávnej byzantskej misie Konštantína a Metoda na Veľkej

Návštevníci však videli iba časť z artefaktov z Bojnej, zvyšok je vystavený

v Ponitrianskom múzeu v Nitre.

Pozlátané reliéfne plakety s figurálnymi kresťanskými reliéfmi, ktoré pochádzajú pravdepodobne z prenosného dreveného oltára. Krátke texty písané na nich latinsky sú prvými dokladmi použitia písma u stredoeurópskych Slovanov. Ide o unikátny príklad umenia karolínskej doby so vzťahom najmä k severnému Taliansku, osobitne k sfére patriarchátu v Akvileji.

- Unikátno na koncerte bol, ako ste už spomínali, aj zvuk zvonu. Môžete nám o ňom povedať niečo viac?

- Áno. Bol to zvuk bronzového zvonu z počiatku 9. storočia. Zvony sú neoddeliteľnou súčasťou našej civilizácie, patria do antického obdobia cez Stredovek až do súčasnosti k základným atribútom kresťanstva. Takýchto zvonov je v celej Európe iba niekoľko.

- Doteraz sme nehovorili o hudobnom programe, môžete nám ho priblížiť?

- V programe zazneli árie našich a svetových majstrov v podaní popredných sólistov opery SND. Umelecké výkony v podaní: Jolany Fogašovej, Jany Bernáthovej, Ivety Matyášovej, Mariána Pavloviča, Jána Durča, Martina Babjaka, Jozefa Kundláka, Ľudovíta Ľudhu a Petra Dvorského a opery SND boli krásnou a nezabudnuteľnou odmenou pre všetkých zúčastnených.

Všetci umelci nám naozaj pripravili nezabudnuteľné zážitky. Zazneli úryvky z diel od Rossiniho, Popoluška, Barbier zo Seville, Gounoda: Faust a Margaréta, Pucciniho: Gianni Schicchi, Ária Lauretty, Verdiho: Va, pensiero, sull'ali dorate, Rigoletto, Tosca, Ária Cavaradossioho i Trubadúr, Bizeta: Carmen, Giordana: Andrea Chénier, Ária Géarda, Mascagnio: Sedliacka česť, Pucciniho: Turandot, Ária Calafa, Suchoňa z opery Krútnava a pochopiteľne Pieseň potulného tovariša - Najkrajší kút v podaní Petra Dvorského.

Komu patrí ešte Vaše záverečné poďakovanie?

- Rád by som sa úprimne poďakoval všetkým významným štátnym činiteľom, ktorí sa na ňom zúčastnili, interpretom, dirigentovi Rastislavovi Štúrovi, zbormajsterke Naďi Rakovej, dramaturgovi Pavlovi Smolíkovi, pani Izabele Pažitkovej za krásne slová, všetkým sponzorom, mediálnym partnerom, ktorí dané podujatie podporili, ako aj všetkým ľuďom – milovníkom kultúry i nášho drahého národa – nášho Slovenska.

- Chceli by ste pozvať záujemcov aj na výstavy, ktoré výstavníctvo organizuje ešte v tomto roku?

- Veľmi rád. Jesenná sezóna po Autosalóne pokračuje podujatím pre optikov a oftalmológov Optic, ktoré sa bude konať 22.-24.9. 2006, nasledujú medzinárodné drevárske a lesnícke veľtrhy Lignumexpo – Les 2006 od 26. do 29. 9. 2006. Ich súčasťou je i jesenná záhradkárska výstava Gardenia s predajom okrasných a ovocných drevín. Nedá mi, aby som nespomenul i súťaž v rámci výstav Jablko roka a O najkrajšie jablko roka, ktoré celkom iste potešia. Zaujímavé pre bežných návštevníkov bude i poradenstvo a prednášky zamerané na ovocinárstvo, ukážky zberania tekvic, či výstava jesenných plodov záhradkárskeho zväzov. Zaujímavosťou bude bonsai – minijablko s jablčkami.

V novembri sa budú na našom výstavisku ešte konať Výstava psov od 4. do 5.10., nasledujú Chovateľské dni 10.-12. 10. Medzinárodná výstava mačiek 11.-12. 10. Vianočné predajné dni v Agrokomplexe nasledujú 13.-16. 12. 2006. Nazabudli sme ani na Vianočný koncert, ktorý poteší všetky srdcia a umocní predvianočnú atmosféru.

-r-

Koncom 9. storočia sa ugarské kmene a ich spojenci Kabari dostali do kritickéj situácie. Porážky uštedrené od Pečenehov (Besenyök) a Bulharov prinútili Ugorov a ich spojencov, aby opustili sídla v Etlközé a hľadali si nové priestory na osídlenie. Tieto nové priestory mali byť čo najďalej od Pečenehov a pokiaľ možno aj od Bulharov. Súčasní maďarskí historici však udalosti, ktoré prinútili Ugorov a ich spojencov hľadať priestory pre novú vlasť, opisujú rozdielne. Až do 20. storočia dominoval názor prevzatý z Anonymovej kroniky Gesta Hungarorum, že to bol dopredu premyslený a naplánovaný krok. Generácie maďarských historikov v súlade s Anonymom odvodňovali opustenie Etlközú (v skutočnosti útek) a usídlenie sa na strednom Dunaji dvomi príčinami.

Prvou príčinou bola údajne skutočnosť, že Etlköz (rozloha približne 360 000 km²) bol vraj „preplnený množstvom ľudí tam narodených, takže ich zem nevedela ani užiť, ani pojať“. Druhá príčina, prečo si Ugori za novú vlasť koncom 9. storočia vybrali práve oblasť na strednom Dunaji, je ešte absurdnejšia. Sedem ugarských náčelníkov sa vraj rozhodlo „vyhľadať“ panónsku krajinu, o ktorej sa zo správ dovoľujú, že bola zem kráľa Attili, z ktorého pokolenia pochádzal aj knieža Álmoš, Arpádov otec“. V Anonymovej kronike sa tento „argument“ v jeho 48-stránkovom diele vyskytuje asi 20-krát. Anonymus ako prvý maďarský kronikár (začiatok 13. storočia) vyslovuje názor o identite Hunov a Maďarov. Koncom 13. storočia ďalší maďarský kronikár Šimon z Kézy Anonymov názor rozpracoval do „ucelenej teórie“. Ich diela, plné navymýšľaných absurdít a báchoriek, sa stali základným, nespochybniteľným a tabuizovaným kameňom oficiálnej maďarskej historiografie až do 20. storočia.

Je priam neveriteľné, ako mohlo toľko generácií historikov, politikov, vzdelancov i pospolitého ľudu pokladať „veci vybjážené za veci historické“.

Súčasná maďarská historická veda dokazuje, že neexistovala a ani neexistuje jediná starougarská povest' alebo legenda o identite či príbuznosti Hunov a Maďarov. Domnienka o identite Hunov a Maďarov vznikla až po roku 896, keď sa Ugori spolu s Kabarmi usídlili na strednom Dunaji a neskôr, takmer každý rok robili „ozbrojené, lúpežné a koristnícke výpravy“ do všetkých končín Európy, okrem východu. Tieto nájazdy spojené „s požiarmi, znásilňovaním, krutosťami a masakrovaním“ sa nielen vyrovnali, ale v mnohom aj predstihovali zločiny Hunov, a navyše trvali omnoho dlhšie. A tak Ugori, „tito noví barbari“, boli stotožňovaní s Hunmi, ktorých si Európa veľmi dobre pamätala aj po 450 rokoch. Stotožňovanie Maďarov s Hunmi a Skýtmi preniklo do maďarskej historiografie, hlboko sa vrylo do maďarského povedomia a stalo sa predmetom všeudovej viery.

Ako ukázalo nedávne odhalenie sochy „nášmu kráľovi Attilovi“ v obci Čičov na južnom Slovensku, Maďari sa ešte aj v 21. storočí chcú chvastať vymysleným príbuzenstvom s Hunmi. Pritom dnes by už každý aspoň priemerné vzdelaný človek mal vedieť, že Huni patrili do altajskej, Skýti do indoeurópskej a Ugori (Maďari) do uralskej jazykovej rodiny. Ale ničím nepodložené presvedčenie o hunsko-maďarskom príbuzenstve sa stalo trvalou súčasťou maďarskej historickej tradície a, bohužiaľ, vo väčšej či menšej miere u niektorých politikov i pospolitého ľudu pretrvávajú dodnes. A to aj napriek tomu, že rozsiahle filologické a historické výskumy robené koncom 19. a v 20. storočí tieto názory jednoznačne odmietli.

Nespochybniteľné výsledky vedeckých bádání dokázali, že príčiny pre opustenie Etlközú a hľadanie novej

vlasti v oblasti stredného Dunaja majú celkom prozaické dôvody. Rozhodujúcim popudom na definitívne prekročenie Karpát nebolo ani hľadanie pastvín pre dobytko, ani tlak pribúdajúceho obyvateľstva, ale osudová, ťažká porážka od Pečenehov, ktorej predchádzalo zničenie južnej ugarskej armády Bulharmi, tej armády, ktorú viedol Arpádov syn Levente. Ani sedmi ugarskí a traja kabarskí náčelníci pod velením kniežata Álmoša si nevybrali za novú vlasť oblasť na strednom Dunaji preto, lebo to bolo dedičstvo po hunskom Attilovi. Je takmer isté, že o Attilovi ani nepočuli. Jednoducho, ugarské a spojenecké kabarské kmene inú možnosť ani nemali. Stačí pohľad na mapu. Na východe boli početní a znepriatelení Pečenehovia, na juhu znepriatelení Bulhari, na severe ďalšie nomádske kmene. Jediná „voľná“ cesta bo-

EDITA TARABČÁKOVÁ

Maďarské mýty

la na západ - za karpatský oblúk. Okrem toho, túto cestu Ugori už poznali. Počnúc rokom 862 po nej uskutočnili niekoľko veľmi úspešných lúpežných nájazdov do Arnulfovej Panónie i Svätoplukovej ríše. Poznali geografické pomery i politickú situáciu v oblasti stredného Dunaja a poznali i hospodárske pomery miestneho obyvateľstva a hustotu osídlenia. A čo bolo zvlášť dôležité, poznali vojenskú silu, spôsob boja i možnosť mobilizovať bojovníkov.

Tieto ako aj niektoré ďalšie skutočnosti boli pre nás popudom, aby sme o „zaujati vlasti“ (honfoglalás) Ugormi a ich spojencami tureckými Kabarmi (v ďalšom len Ugori) koncom 9. storočia, napísali tento článok. Ako prameň použijeme prevažne výsledky bádání súčasných maďarských historikov, ktoré sa, žiaľ, ešte nestali súčasťou historického vedomia Maďarov.

Na pochopenie situácie, v ktorej sa nachádzali Ugori v 9. storočí, považujeme za potrebné aspoň stručne opísať vzťah Ugorov a Pečenehov. Prakticky počas celého 9. storočia bol tento vzťah konfliktný, a ako sa neskôr ukázalo, pre Ugorov osudový. Pečenehovia (zväz turecky hovoriacich kmeňov) počas prvých desaťročí 9. storočia najmenej dva razy napadli a porazili vtedy ešte v Levédii kočujúce ugarské kmene, ktoré v tom čase boli pod nadvládou tureckých Chazarov. Čo bolo konkrétnou príčinou útokov Pečenehov na Ugorov, sme sa v literatúre nedopátrali. Dôsledok druhého útoku (okolo roku 830) bol pre Ugorov takmer katastrofálny. Menšia časť porazených Ugorov sa zachránila útekem smerom do Perzie, ale o jej ďalšom osude nie sú v historickej literatúre spoľahlivé údaje. Historici to opisujú tak, že „vytratili sa z dejín“. Druhá, omnoho početnejšia skupina sa zachránila útekem na západ, do oblasti neskôr nazvanej Etlköz. Utekali podľa hesla „čím ďalej od Pečenehov“. Ale aj útek do Etlközú pomohol Ugorom zbaviť sa Pečenehov len na niekoľko desaťročí. Ugori a Pečenehovia sa znovu stretli, a to zas ako nepriatelia. Táto zaujatost' Pečenehov proti Ugorom musela mať závažné príčiny z minulosti, ktoré v historickej spisbe nie sú osvetlené. Pokúsime sa preto opísať celkovú situáciu v oblasti, v ktorej kočovali kmene Ugorov, Pečenehov a ďalších nomádskeho etnika, a kde sa ich záujmy stretávali.

V roku 874 perzskí Sasánovci, vazali bagdadskej Abbásovov, založili južne od Aralského jazera ríšu s Bucharou ako hlavným mestom. V krátkom čase sa vazalskej závislosti na Bagdade zbavili. V r. 893 emir Ismail ibn Ahmed začal veľké ťaženie proti nomádkym „Turkom“ (mohli to byť aj iné, na Turko-

závislé etniká). Pod tlakom emirových vojsk sa národ Úzov (zväz turkotatarských kočovných kmeňov) presunul na západ, pričom prišiel o veľkú časť svojho dobytká. Úzovia si stratu svojho dobytká vynahrádili u Pečenehov, ktorí v tom čase mali svoje sídla na východ od Volgy, a boli povestní veľkými a kvalitnými stádami dobytká. Pečenehovia pod tlakom mocnejších Úzov prekročili Volgu a dostali sa do blízkosti Etlközú. To pochopiteľne vyvolalo obavy u Ugorov, ktorí sa presídlili do Etlközú už okolo roku 830 práve útekem pred Pečenehmi. V Etlközé sa Ugori, tak ako aj väčšina nomádskeho etnika, živili chovom dobytká, zberačstvom i lovom, a po roku 862 aj opakovanými lúpežnými nájazdmi do oblasti za karpatským oblúkom. Príležitostne sa dali najímať na rôzne vojenské výpravy a nepohrdli ani výpalníctvom.

Tak v r. 892 Ugori prijali ponuku kráľa Východofranskej ríše Arnulfa, aby spoločnými silami napadli a vyplienili Svätoplukovu ríšu. V r. 894 v službách byzantského cisára Leva VI. Múdreho spolu s byzantským vojskom napadli Bulharov a významne sa pričínili o ich porážku. Na odplatu za spoločné ugarsko-bavorské plienenie Svätoplukovej ríše ponúkol Ugorom v r. 894 Svätopluk, aby vyplienili bohatú Arnulfovú provinciu, Panóniu. (Niektorí autori názov Panónia používajú na označenie celej karpatskej kotliny. My však chápeme Panóniu ako Zadunajsko rozšírené o niektoré oblasti terajšieho východného Rakúska a Chorvátska). V očakávaní bohatej koristi Ugori ponuku prijali. Menšie jednotky sa do Panónie vybrali údajne už koncom r. 894 a do Etlközú sa vraj už nevrátili, ale prezimovali niekde pri hornej Tise. Údajne to boli prevažne spojenci Ugorov, tureckí Kabari. Na jar 895 sa do Panónie vydali aj hlavné ugarské sily pod vedením Álmoša, ktorého si siedmi náčelníci ugarských kmeňov zvolili za svoje knieža. Álmoš so sebou vyal aj svojho syna Arpáda. Cez Karpaty prešli údajne Vereckým priesmykom a potom sa vraj kdesi pri Tise spojili so svojimi kabarskými spojencami. Aj keď je to len hypotéza, ktorá nemá nijaký historický základ, napriek tomu sa našli maďarskí historici, ktorí predpokladané zimovanie pri Tise považujú za začiatok „zaujatia vlasti“.

V každom prípade vstupujeme do časového úseku, v ktorom Ugori a ich spojenci Kabari začali zaujímať novú vlasť na strednom Dunaji. Je to veľmi významný medzník nielen v živote Ugorov (predkov Maďarov), ale aj v živote národov, resp. etnik, ktoré v tom čase žili v Karpatskej kotline. Považujeme preto za potrebné túto udalosť (zaujatie) objektívne a podrobnejšie opísať. Opisy udalostí spojených so „zaujati vlasti“ môžeme rozdeliť do troch rôznych, v mnohom navzájom si protirečivých názorov.

Prvý opis zaujatia sa zachoval v kronike neznámeho notára kráľa Belu III. (1172-1196) - Gesta Hungarorum (Činy Ugorov) - ktorého historici pomenovali Anonymus. V novinovom článku nie je možné uvádzať podrobnosti a preto sa pokúsime uviesť z Anonymovej kroniky aspoň stručný a výstižný obsah. Anonymus písal, že Maďari pochádzajú zo Skýtie, ktorú nazval Dentumoger, a pokračuje: „Z východnej strany boli susedmi Skýtie národy Gog a Magog, ktoré si podmanil Alexander Veľký... Prvým kráľom Skýtie bol Magog, syn Jafetov a onen národ sa podľa Magoga nazýval Moger (Maďar). Z jeho potomstva vzišiel aj najslávnejší a najsilnejší kráľ Attila... Po dlhšom čase vzišiel z potomstva

kráľa Magoga Ugek, otec kniežata Álmoša, od ktorého si odvodzujú pôvod uhorskí králi a kniežatá... (Skýti) posadnutí hnevom jedli ľudské mäso a pili ľudskú krv... veď Skýti s veľkou hanbou obrátili na útek Daria, kráľa Peržanov, a Darius tam stratil 80.000 mužov... Skýti tiež zabili kráľa Peržanov Kyra (spolu s 330.000 mužmi)... Hanebne zahnali na útek aj Alexandra Veľkého.“ Anonymus ďalej píše: „Skýtska krajina... nevedela ani užiť ani pojať množstvo ľudí tam narodených... Preto sedem náčelníkov, ktorí sa nazývali Hetumoger, rozmýšľalo, neznesúc už viac nedostatok miesta, ako sa tomu čo najlepšie vyhnúť. Vtedy tých sedem náčelníkov po spoločnej porade rozhodlo, že opustia rodnú krajinu, aby si obsadili zem, ktorú by (potom) mohli obývať.“ Uvedené citáty z Anonymovej kroniky ilustrujú to, ako si

Anonymus predstavoval „rodokmeň“ maďarstva a príčiny hľadania novej vlasti. A tieto Anonymove výmysly sa stali po celé storočia „bibliou“ maďarského vzdelaného i pospolitého ľudu, na ktorej si budovali svoje národné povedomie.

Podľa Anonymu aj putovanie zo Skýtie pri hľadaní novej vlasti bolo pompezné a triumfálne. Ugori sa vraj „odhodlali vyhľadať“ panónsku krajinu, o ktorej sa zo správ dovoľujú, že bola zemou kráľa Attili, z ktorého pokolenia pochádzal aj knieža Álmoš, Arpádov otec.“ Ďalej Anonymus opisuje, prečo a ako zvolili siedmi náčelníci práve Álmoša za svojho vodcu a veliteľa, ako zložili a spečatili prísahu, „keď každý z nich vyliat trochu vlastnej krvi do spoločnej nádoby a potom z nej každý pil“. Potom sedem ugarských kmeňov vyrazilo západným smerom. Putoval s nimi aj Álmošov syn Arpád a jeho matka. Po ceste prešli „cez rieku Etyl a nikde nenašli ani stopu po osídlení či ľudskom obydli. Jedli mäso a ryby, kým neprišli (vraj) do Ruska, ktoré sa volá Suzdal (Susudal)“. Neskôr došli bez odporu ku Kyjevu a chceli si podrobiť ruskú krajinu. Keď sa však Rusi dočkali, že Álmoš syn Ugeka je z rodu Attili, začali sa báť(!). Rusi sa síce spočiatku v spolupráci s Kumánmi bránili a bojovali, ale boli porazení a uzavreli mier. Kumáni sa potom dokonca pridali na stranu Álmoša a putovali s Ugorom do Karpatskej kotliny. Rusi im vraj poradili, ako putovať ďalej a dali im aj veľké zásoby potravín. Ugori prešli cez Havaš (Karpaty) a potom vraj 40 dní odpočívajú a 4 dni bujaro hodovali. Álmoš ešte za svojho života ustanovil Arpáda za kniežata a veliteľa. „Arpád bol nazvaný kniežatom Hungarie a jeho bojovníci podľa hradu Hung (asi Užhorod) - Hungarmi. Tento názov platí na celom svete až doteraz.“ O ďalšom osude Álmoša sa Anonymus nezmiňuje.

Podľa Anonymovej kroniky cestu zo „Skýtie“ až po Karpaty ukazoval Ugorom totemový vták Turul. Ďalej Anonymus opisuje samotný priebeh zaujatia, ktorý bol priam triumfálny. Cestu cez Karpaty im „prípravovalo 2000 lukostrelcov a 3000 sedliakov, ktorých im (Ugorom) dal k dispozícii knieža Rusov z Haliče. Mnohí domorodci a ich kniežatá sa Arpádovi (už nie Álmošovi) od veľkého strachu, ktorý sa ich zmocnil, keď sa dočkali, že Arpádov predok bol mocný kráľ Attila, hneď podrobili“. Kto sa nepodrobil podobrotky, bol porazený a jeho ľudia pobití. Ugori zvíťazili v Karpatskej kotline aj nad Grékmi, Valachmi, Chazarmi, Kumánmi, pastiermi Rimanov a ďalšími národmi. Anonymus opisuje, ako Arpád, údajný potomok Attili, získal rozsiahle oblasti od akéhosi kniežata Salana (bulharského pôvodu).

Salana požiadal, aby „mu poslal dve fľašky plné dunajskej vody a nošu trávy z piesčín Alparu (severozápadne od Černohradu, dnešného Csongrádu), aby mohol vyskúšať, či sú trávy alparských piesčín lepšie ako skýtské (t. j. z Dentumogera), a či sú vody Dunaja lepšie ako vody Donu“. Arpád prostredníctvom svojich poslov „poslal Salanovi 12 bielych koní, 12 tiav a 12 kumánskych chlapcov. Kňažnej poslal 12 veľmi zručných ruských dievčat, 12 hermelínových, 12 sobolích kožušín a 12 zlatom vyšívajúcich plášťov“. Potom Salan prepustil Arpádovi rozsiahlu zem. Po úspechu u Salana Arpád „poslal poslov aj na hrad Bihar ku vnukovi Morouta, kniežatu Menumoroutovi, a tiež žiadal, aby mu z majetku jeho predka Attilu prepustil zem... a poslal mu aj dary, ako prv Salanovi.“ Menumorout síce nechcel žiadosti Arpáda vyhovieť, ale jeho poddaní, miestni obyvatelia, sa tak naľakali, že sa Arpádovi dobrovoľne podrobili a klaňali sa mu a dali mu svojich synov za rukojemníkov. O ďalšom osude Menumorouta Anonymus píše, že „sa pripravoval na cestu do Grécka.“ Postupne Arpád, podľa Anonymu, obsadil celú Karpatskú kotlinu. V druhej časti svojej kroniky Anonymus opisuje lúpežné výpravy Ugorov do západnej, južnej a severnej Európy.

Úmyselne sme uvádzali tieto zdĺhavé citáty z Anonymovej kroniky, aby si čitateľ sám mohol urobiť predstavu o výpovednej hodnote Anonymovho „diela“. A toto Anonymovo „dielo“, tieto povymýšľané absurdity a báchorie predstavovali objektívny a nespochybniteľný prameň poznania maďarskej histórie. Aj najmenší pokus odmietnuť tento „nespochybniteľný“ a tabuizovaný prameň znamenal spoločenské ignorovanie, ba bol považovaný priam za zradu uhorskej vlasti. V ďalšom preto uvedieme rozbor niektorých najmarkantnejších absurdít, ktorých sa Anonymus, či už zámerne alebo z nevedomosti dopustil.

Celou Anonymovou kronikou sa nesie túžba, ba priam honba po honosných predkoch a ich neporaziteľnosti v boji s nepriateľmi. Z dnešného pohľadu sa zdá, že v tomto smere Anonymus svojej fantázii nijaké medze nekladol. Tak obydľia Ugorov umiestňuje do krajiny „Dentumoger“ a stotožňuje ju so Skýtiou. Okrem toho slovnú zloženinu Dentumoger používa aj na označenie tam žijúceho skýtskeho etnika. Podľa Anonymu prvý kráľ Skýtie bol Magog, syn Jafetov, a zdôrazňuje, že „onen národ sa podľa Magoga volal Moger (Maďar)“. O činoch Skýtov (Mogerov), najmä o ich víťazstvách píše, akoby Skýti boli Moger (Maďari), pričom sa dopúšťa hrubých historických chýb. Anonymus totiž v 1. kapitole svojej kroniky uvádza, že „Skýti zabili kráľa Peržanov Kyra (spolu) s tristotridsaťtisíc mužmi“. Podľa Herodota však Kyros v r. 529 pr. Kr. osobne viedol svoju armádu proti Massagetom a Sakom, ale nie proti Skýtom. Nomádske národy Massagetov a Sakov žili v rozsiahlej oblasti od Kaspického mora po Aralské jazero a ďalej na juhovýchod k hornému toku Jaxartes (Syrdarja). Kyrove vojská boli porazené a Kyros padol. Pochovaný bol v Pasargadoch (Perzia) a jeho hrobka (v dobrom stave) už 2500 rokov odoláva času i lúpežníkom (novšie aj turistom). Je zaujímavé, že na čele Massagetov stála žena, kráľovna Tomyris. Anonymom udávaný počet padlých Kyrových bojovníkov je viac ako zveličený. V tom čase Skýti žili v oblasti na sever od Čierneho mora a Ugori (Mogeri) v severozápadnej Sibíri. Sapienti sat. O Anonymovom výmysle, že „z potomstva Magoga vzišiel aj najslávnejší a najsilnejší kráľ Attila a po uplynutí dlhého času aj „najvznešenejšie knieža Skýtie Ugek a jeho syn Álmoš“, sme už na začiatku zmienili.

(Pokračovanie v budúcom čísle)